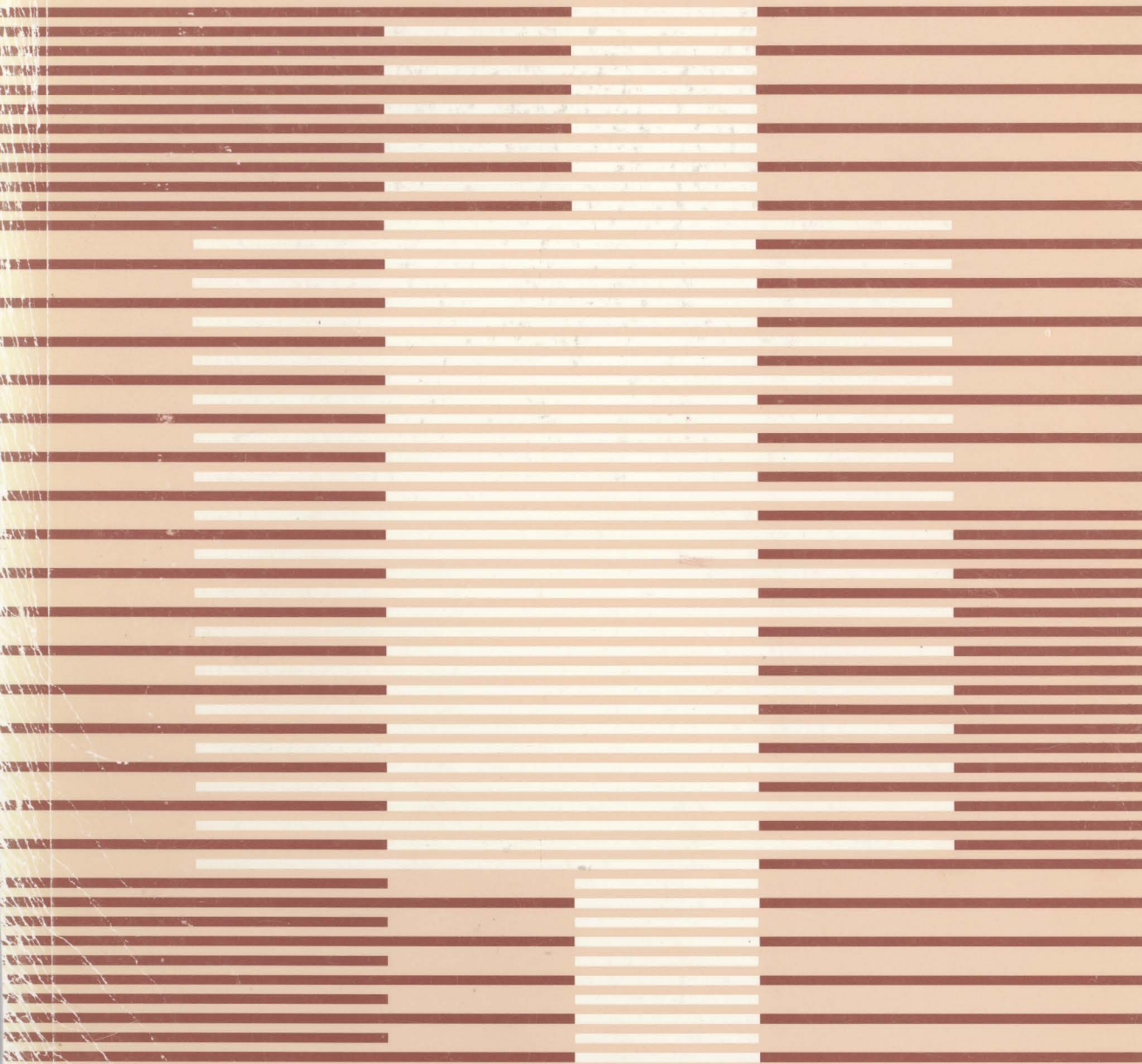

Heikki Susiluoma

LUONNONMUKAINEN VILJELY MAHDOLLISUUTENA

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS
INSTITUUTTI

CHYDENIUS-INSTITUUTIN TUTKIMUKSIA
1/1993
CHYDENIUS-INSTITUTET UNDERSÖKNINGAR

Heikki Susiluoma

Luonnonmukainen viljely mahdollisuutena
Henki ja aine

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS-INSTITUUTTI
KOKKOLA 1993

ISBN 978-951-39-9373-3 (PDF)
URN:ISBN:978-951-39-9373-3

ISBN 951-680-958-8
ISSN 0789-0710

NATURENLIG ODLING – EN MÖJLIGHET?

SAMMANDRAG

Naturenlig odling som en möjlighet för landsbygden är en undersökning där man genom att intervjua 34 jordbrukare som valt naturenlig odling, dvs. s.k. eko-odling, försöker få fram intressanta och karaktäristiska drag i deras livssituation, erfarenheter, planer samt framförallt vilka motiven varit då de börjat med naturenlig odling. Utgående från intervjumaterialet studeras landsbygdens möjligheter både med enskilda gårdar, byar eller områden och även hela Finland i blickpunkten.

De intervjuade representerar det svenskspråkiga Österbotten (19 st) och Mellersta Österbotten (15 st). De kännetecken och motiv som kommer fram i undersökningen kan inte direkt generaliseras så att de skulle gälla hela Finland. De centrala resultaten kan i alla fall användas då landets jordbruks- och landsbygdspolitik är föremål för intresse. Intervjuerna omfattar sådana som satt i gång i början av 80-talet eller tidigare, och som benämns "pionjärer", sådana som börjat innan statsstöd betalades, dvs. "experimenterare" samt en grupp som just kommit med. Olika produktionsinriktningar är representerade, liksom också gårdar av olika storlek samt sådana som odlar på deltid eller som hobby. Majoriteten utgörs ändå av sådana som har jordbruket som huvudsyssla.

Någon systematisk jämförelse med dem som ägnar sig åt konventionell odling har inte gjorts. Avsikten med undersökningen har varit att gå tillräckligt djupt in på den naturenliga odlingen för att kunna få fram en del väsentliga idéer och sådana tankar som kunde vara till nytta för dem som sysslar med odling eller rådgivning, för lantbruksorganisationer samt för dem som har att göra med landsbygds- och jordbrukspolitiska frågor.

Hurudan är då den typiske eko-odlaren?

Det bör genast påpekas att en sådan inte nödvändigtvis låter sig göras, ty också i denna grupp finns det många slags människor med varierande livsöden, och till sin grundläggande funktion inom jordbruket skiljer de sig obetydligt från dem som sysslar med konventionell odling.

Det finns i varje fall vissa drag som kommer fram vid intervjuerna med dem som valt naturenlig odling. Dessa drag kan visa sig vara ytterst viktiga då frågan om en gårds eller en landsbygds överlevnad är aktuell.

1.nOmsorg om naturen, jorden, människors och djurs hälsa framstod som ett viktigt motiv.n

2.nEn stark bindning till odlingsstället. En odlare som kommit långt inom den naturenliga odlingen har satt sina åkrar i skick. Förutsättningen för den naturenliga odlingen är att jorden är levande och innehåller mycket mikroorganismer. Sina välskötta åkrar vill man inte byta bort.n

3. Behov av kontinuerlig utbildning och fortsatta studier. Eko-odlaren skyller på sig själva om skörden misslyckas, då vädret och herrarna vanligtvis får vara syndabockar. Att vara en nagel i ögat på andra ökar lusten att visa att man lyckas. Yrkesstoltheten växer då skörden beror mera på den egna skickligheten än på att följa anvisningarna på påsarna.

4. Sunt bondförnuft i matförsörjningen. Eko-odlarna anser att det är vanvettigt att beskoga åkrar då efterfrågan på trä minskar och ser det också som ett förakt för tidigare generationers arbete. I stället för att genom beskogning avvärja en överproduktion vill eko-odlarna erbjuda sin egen lösning eller en övergång till extensivt jordbruk dvs. en sänkning av gödslingsnivån. Det skulle vara fråga om någonsorts mellanform av naturenlig och konventionell odling.

5. Ett starkt (för starkt!) förtroende för att den finländska konsumenten väljer ett inhemskt rent livsmedel då han blir erbjuden ett sådant. Eko-odlaren är inte rädd för EG och vill betjäna kunderna.

Ovannämnda omständigheter kan enligt min mening ligga som grund för en omvärdering av hela jordbrukspolitiken. Jordbrukspolitiken är i mångt och mycket av avgörande betydelse också för hur väl landsbygdspolitiken utfaller.

För livsmedelsproduktionen i Finland gäller det att få den inhemska konsumenten att anse det vara självklart att produkterna är rena utan extra bedyranden. Det är den inhemska produktionens enda räddning, ty Finland kan inte bli någon stor exportör av rena livsmedel.

Först och främst har biodynamisk och ekologisk odling redan starka traditioner i flertalet europeiska länder, varför det skulle vara svårt att göra intrång på marknaden och t.ex. i Frankrike känner man säkert lika starkt för att gynna inhemskt som i Finland.

För det andra används mycket konstgödsel på de viktigaste produktionsområdena i Finland och samma områden ligger nära det industrialiserade Finland och inom influensområdet för nedfall från Europa. EG kommer också att skärpa direktiven för jordbruket i en riktning som minskar belastningen på miljön.

För det tredje, om Finland genom en kraftig övergång till naturenlig odling skulle få konkurrenskraftiga rena livsmedel, skulle produktionsnivån i landet sjunka så mycket att det inte längre skulle finnas någon mat att exportera. Eller så borde vi börja äta billig mat som importerats från Mellanuropa.

Landets jordbruk och landsbygd har en framtid, om konsumenten, i stället för de bedyranden som kommer från de finska lantbruksproducenternas centralförbund om att inhemsk mat är ren, skulle fås att inse att det faktiskt görs ansträngningar för att de livsmedel som kommer från åkrarna i Finland skall nå konsumentens matbord med så liten belastning på miljön som möjligt och med så få mellanhänder som möjligt.

*...terveydelliset ja kohtuullisuus, ettei kurkoittele kovin korkealle,
vaan koettaa tulla vähällä toimeen.
Se ei ole aina ihmisen mittapuu se valtava tulos.
Enempi se että on rauhallinen mieli ja tuntee,
että tässä yhteiskunnassa tarvitaan minuakin.
Ei se meijeritili ja kauhia rahantulo tee ihmistä onnelliseksi...*

*... Det var nog miljösakerna som låg bakom.
Jag har övertygad om att man måste arbeta
med naturen och inte emot för att vi skall ha
något framtid för kommande generationer...*

*...isien työ velvoittaa... jonkun on hyvä asua lähellä vanhempia.
Nämä olivat syynä viljelemään ryhtymiseen ja se miksi juuri luonnonmukaiseen,
niin minulla on ollut pitkään sellainen näkemys, että me elämme ihmiskunnan
alkuhistoriassa, milloin me rasiimme tätä maapalloa ihan tavallaan pakostakin, mutta
jos ihmiskunta meinaa eloon jäädä täällä,
niin koko tuotantotekniikka, viljelytekniikka on kehitettävä sellaiseksi,
että se ei rasita luontoa juuri ollenkaan. ...*

*... men sedan en annan orsak så det var ju det huvudlösa systemet ute i arbetslivet...
...ni får bära er hu ni vill bara ni säljer,
ni får ljuga och vad ni vill bara ni säljer och inte kommer fast,
ge mutor hur mycket som helst.
Det är liksom ett så ruttet system atta sådan här samvetsöm person som jag klarar ju
inte av sådan här...*

Esipuhe

Luonnonmukainen viljely mahdollisuutena –tutkimusprojekti käynnistyi keväällä 1991 nimellä Luonnonmukaisen viljelyn mahdollisuudet. Työssä pyritään kartoittamaan luonnonmukaiseen viljelyyn siirtyneiden viljelijöiden motiiveja. Työn edetessä maaseudun kehittämisenäkökulma sai enemmän alaa työssä ja siitä johtuu tuo otsikonkin pieni muutos.

Tutkimuksessa haastateltiin 34 luonnonmukaisen viljelyn neuvonnan piirissä olevaa viljelijää. Heistä 19 on ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta ja 15 Keski-Pohjanmaalta. Tutkimuksessa esitellään haastateltavien taustaa, kokemusta tavanomaisena viljelijänä, onnistumista luonnonmukaisessa viljelyssä, suunnitelmia ja uhkakuvia sekä ennen kaikkea heidän motiivejaan ryhtyä luonnonmukaiseen viljelyyn. Loppuosassa käsitellään sitä, mitä luonnonmukaisella viljelyllä on suomalaisen maaseudun kehitykselle annettavaa.

"Luonnonmukainen viljely mahdollisuutena" on itsenäinen tutkimus, mutta samalla osa Suomen Akatemian "Suomen elintarviketuotannon järjestelmä ja Euroopan integraatio" –tutkimushanketta, joka on käynnissä Chydenius-Instituutissa.

Tutkimusta ovat rahoittaneet Maa- ja metsätalousministeriö, Maatilahallitus ja Keski-Pohjanmaan kulttuurirahasto sekä Työministeriö työllistämisvaroistaan. Heille kiitos.

Maatilahallituksen asettamaan työn valvojakuntaan kuuluivat Tapio Kurki Keski-Pohjanmaan maaseutukeskuksesta, Bertel Riska Österbottens Svenska Lantbrukssällskapetista, Leif Smeds Vasa landsbygdsdistriktistä sekä Leo Granberg Chydenius-Instituutista. Viljelijöiden etsinnässä ovat auttaneet Eino Suomala Keski-Pohjanmaan maaseutukeskuksesta ja Bertel Riska. Ruotsinkielisen tiivistelmän käänsi Stina Hallman ja kuvioitten teossa auttoi Jaakko Joki. Ulkoasun viimeisteli Päivi Vuorio. Heille kaikille kiitos. Erityiskiitokset kärsivällisyydestä ja ahkeruudesta ruotsinkieliset haastattelukasetit puhtaaksikirjoittaneelle Carita Bystedtille sekä työn sisältöä ja ajatuksia kommentoineelle Heikki Koskimiehelle.

Kokkolassa tammikuussa 1993

Leo Granberg

Heikki Susiluoma

SISÄLLYS

	sivu
1. Johdanto	1
2. Tutkimusaineistoa	4
2.1. Haastatteluta	4
2.2. Muu tutkimusaineistoa	5
3. Taustatietoa luonnonmukaisesta viljelystä	7
3.1. Mitä ymmärretään luonnonmukaisella viljelyllä	7
3.2. Viljelyn laajuusa	8
4. Haastateltavien taustasta	9
4.1. Viljelyvuodet ja viljelijän ikä	9
4.2. Viljelijän koulutusa	10
4.3. Muu koulutus sekä puolison koulutus ja työssäkäyntia	10
4.4. Tuotantosuuntaa	12
4.5. Tilan koko ja päätoimisuusa	13
5. Historia viljelijänä ja siirtyminen luonnonmukaiseen viljelyyn	15
5.1. Vanhat konkarit eli pioneerita	15
5.2. Kokeilijata	16
5.3. Uudet sopimuksentekijata	18
6. Onnistuminen luonnonmukaisena viljelijänä	21
6.1. Talous ja tilan hoitoa	21
6.1.1. Pioneerita	21
6.1.2. Kokeilijata	23
6.1.3. Uudet sopimuksentekijata	25
6.2. Suhtautuminen neuvontaan ja muuhun maatalousbyrokraatiaana	27
6.3. Suhtautuminen tuotteiden jakeluun.a	30
6.4. Ympäristön suhtautuminena	33
7. Tulevaisuuden suunnitelmata	36
7.1. Omat toiveet ja suunnitelmata	36
7.2. Yleiset tulevaisuuden odotukseta	37
8. Luomuviljelyyn siirtyneen viljelijän motiivita	40
8.1. Vanhat konkarit eli pioncerita	40
8.2. Kokeilijata	41
8.3. Uudet sopimuksentekijata	43
8.4. Motiivien tarkasteluaa	44
8.4.1. Uskonnolliset ja eettiset motiivita	45
8.4.2 Ympäristönsuojelua	45
8.4.3. Ylituotantoa	46

8.4.4. Terveys- ja makukysymykset	47
8.4.5. Taloudelliset motiivit	48
8.4.6. Ammatilliset motiivit	49
8.4.7. Elämäntapa	50
9. Viljelijän suhtautuminen erilaisiin uhkakuviin	52
10. Luonnonmukainen viljely mahdollisuutena	56
10.1. Ihmiselle	56
10.2. Maatilalle	58
10.3. Maatilojen väliselle yhteistyölle – renkaalle tai kylälle	59
10.4. Alueelle	61
10.5. Suomelle	62
10.6. Ihmiskunnalle	64
11. Avauksia ympäristöeettiseen jatkotyöhön	65
Kirjallisuus	67
Liitteet	72

1. Johdanto

Tässä tutkimuksessa luonnonmukaisen viljelyn valinneet viljelijät ovat itse tutkimuksen kohteena, mutta samalla myös ikkunana maatalouden ja maaseudun ongelmiin sekä niiden ratkaisumahdollisuuksiin.

Tutkimus ei käsittele luonnonmukaisen viljelyn tekniikkaa tai taloudellista kannattavuutta. Tutkimus ei pyri myöskään tuottamaan koko maata koskevia yleistyksiä, koska haastattelun muoto ei oikeuta siihen. Liiallinen yleistäminen mielestäni heikentäisi maaseudun ongelmien näkemistä monisyisenä kimppuna. Tämä ongelmien monisyinen kimppu sisältää samalla lukemattomia selviytymisen mahdollisuuksia. Työ laajenee lopussa ympäristöeettiseksi tarkasteluksi, joka ponnistaa tästä selviytymismahdollisuuksien moninaisuudesta ja luonnonmukaisen viljelyn antamasta hedelmällisestä näkökulmasta. Tämä on se tutkimuksellinen suunta, johon olen oman kiinnostukseni pohjalta suuntautunut.

Muitakin suuntia tutkimuksen laajentumiselle tulevaisuudessa voisi luonnollisesti olla. Luomutuotannon markkinointi, uusien jalosteiden kehittyminen, yksittäisten tilojen talouden ratkaisut luomutiloilla ja moni muu aihe kumpuaa haastatteluaiaineistosta. Niistä useilla on jo todennäköisesti tekijänsä, sillä luonnonmukaisen viljelyn tutkimus on kasvanut viime vuosina.

Tutkimusmetodina on teemahaastattelu, jolla pyritään löytämään kuvaavia tai tyypillisiä piirteitä luonnonmukaisen viljelymenetelmän valinneiden viljelijöiden ja sitä vakavasti sivutoimena harrastavien ajatusmaailmasta, elämäntilanteesta ja motiiveista. Tärkeätä ei siis ole jonkin keskivertotilan tai viljelijän etsintä. Myöskään ei verrata tavanomaisilla menetelmillä viljelevää maanviljelijää luomuviljelijään.

Aineisto kertoo elämän selviytymisstrategioiden monenkirjaisuudesta suomalaisella maaseudulla ja maataloudessa. Kun tämä monimuotoisuus (diversiteetti) ymmärretään samansuuntaisena luonnon monimuotoisuuden kanssa, niin toivon mukaan nousee esiin lukuisia uusia kysymyksiä pohdittavaksi ja tutkittavaksi. Luonnossa monokulttuurit ovat häiriöalttiita ja herkkiä tuhoutumaan muutoksissa. Maanviljely on niin paljossa luonnon osanen, että tietty vertailu on oikeutettua.

Miten monia erilaisia selviytymisen ekologisia lokeroita suomalainen maaseutu voisi pitää sisällään? Tämä kysymys asettaa jo sinällään yksinkertaistavat maatalouden ja maaseudun tukimuodot kyseenalaiseksi. Samalla kyseenalaistuvat erilaiset sääntelyt ja luvat elinkeinon harjoittamiseksi. Esimerkiksi tilakoko on tukemisen perusteena huono ja väkivaltainen tapa määritellä, minkälaiselta maa-alalta elantonsa ottavia tuetaan. Peltopinta-ala ja metsäala ovat vain osa siitä kokonaisuudesta, jolla elämä ja yrittäminen onnistuu maaseudulla. Muita tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi etäisyys keskuksen, tuotantotoiminta lähiympäristössä, ympäröivän luonnon luonnontilaisuus.

Edelläkuvatun, eräänlaisen raamin jälkeen toisena päätekijänä on viljelijän tai viljelijäparin omat kokemukset, koulutus, kontaktit, mielikuvitus. Kuka minkälaisissa raameissa ja minkälaisin eväin luo oman arkipäivänsä ja tulevaisuutensa on hyvin vaikeasti ennustettavissa.

Mikäli halutaan maksimoida elonjäämisstrategiat maaseudulla, niin tärkein huomio olisi kiinnitettävä monimuotoisuuden esteenä olevien säädösten, lakien tms. tekijöiden raivaamiseen tieltä, eikä missään nimessä uusien rakentamiseen. Selitykseksi yksinkertaistaviin säädöksiin (esim. tuki vain suurille eurotiloille) ei kelpaa liittyminen Euroopan Yhteisöön, vaan juuri siksi on monimuotoisuutta edesautettava juuri nyt.

(Ellei esimerkiksi ravitsemusalan sääntöviidakkoa voida harventaa, eikä valtio samalla luovu erilaisista oikeuksistaan rajoittaa toimintaa verottamalla, ei voimavaroja siirry luonnollista tietä maaseudulle.)

Kaavio liitteessä 2. kuvaa sitä, miten lähestymällä teemahaastatteluin erästä viljelijäjoukkoa, olen voinut suodattaa jotain tarkastelemisen arvoista suomalaisen maatalouden ja maaseudun kannalta. 34 näytteen eli haastateltavan perusteella olen etsinyt niitä pääjoukon piirteitä, joista voi olla hyötyä suomalaista maaseutu ja maatalouspolitiikkaa laadittaessa sekä niitä uusia piirteitä, jotka voisivat tehdä suomalaisesta maataloudesta sopeutuvan, joustavan ja elättävän elinkeinon. Tätä etsintäprosessia tämä tutkimus kuvaa.

"Luonnonmukainen viljely mahdollisuutena" on osa laajempaa projektiani, joka tähtää maaseutututkimuksen näkökulman luomiseen luonnontaloudellisesta ja toisaalta kan-

santaloudellisesta näkökulmasta. Näitä kahta asiaa yhdistää tässäkin työssä vilahteleva sana ETIIKKA ja myöhemmin jatkotyössä käsite ESTETIIKKA. Tähän laajempaan projektiin liittyy Chydenius-Instituutin monistesarjassa ilmestynyt esitutkimus "LESTIJOKI -ihmisen luonto" ja samaa nimeä kantava kehittämis- ja tutkimushanke, joka on parhaillaan käynnissä.

2. Tutkimusaineisto

2.1. Haastattelut

Haastatteluaineistona käytin luonnonmukaisen viljelyn neuvonnan piirissä olevia viljelijöitä Keski-Pohjanmaalta ja ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta. Viljelijätiedot ovat keväältä 1991, joten mukana on vanhempien konkareiden lisäksi vuonna 1990 ja 1991 luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymissopimuksen tehneitä viljelijöitä. Osa haastateltavista ei ollut tehnyt luomusopimusta. Neuvonnan piirissä oli ruotsinkielisellä Pohjanmaalla n. 120 viljelijää, joista 19:ää haastateltiin. Keski-Pohjanmaalla oli neuvonnan piirissä 1991 n. 40 viljelijää, joista 15:tä haastateltiin.

Lähinnä harrasteviljelijöiksi voidaan laskea kaksi. Sivutoimeksi luonnonmukainen viljely voidaan lukea yhdeksällä tilalla. Loput eli kaksi kolmannelta haastatelluista olivat päätoimisia maanviljelijöitä.

Viljelijöiden valinnassa käytettiin seuraavia kriteereitä:

1.a Mukaan haastatteluun pyrittiin saamaan viljelijöitä eri luomuviljelyvaiheista. Varsinaisessa analysointi- ja tulkintavaiheessa viljelijät jaettiin kolmeen ryhmään, vaikka haastatteluista saattoi erottaa piirteitä, jotka olisivat oikeuttaneet hienompaankin erittelyyn. Ryhmät olivat:

- A.a Jo ennen luomutukea viljelynsä vakiinnuttaneet eli vanhata pioneirit (5 kpl).a
- B.a Ennen tuen tuloa aloittaneet kokeilijat (13 kpl) ja
- C.a Juuri sopimuksen tehneet (16 kpl).a

Pyrin vertailemaan mahdollisimman monia eri aikoina aloittaneita viljelijöitä. Myös vanhoista pioneereista täytyi saada riittävä määrä haastateltavia, joten näyte painottui sellaisiin viljelijöihin, jotka olivat tehneet päätöksensä ilman tuen muodossa tullutta yhteiskunnan kannustusta. Tällä tavalla viimeisestä ryhmästä, eli vuosina 1990 ja -91 aloittaneista, joka oli selvästi suurin, tuli pienempi prosenttiosuus mukaan tutkimukseen kuin ensimmäisestä ryhmästä.

2. **a** Kaikki tuotantosuunnat pyrittiin saamaan mukaan. **a**

3. **a** Mahdollisimman useasta kunnasta otettiin haastateltavia. **a**

4. **a** Pyrittiin saamaan mahdollisimman eri kokoisia tiloja mukaan haastatteluun. **a**

Yllä olevat valintakriteerit ovat tärkeysjärjestyksessä.

Valitut viljelijät haastateltiin 10.4.1991 – 3.7.1991 välisenä aikana. Vain yksi valituista kieltäytyi ehdottomasti haastattelusta, koska hänen viljelynsä oli loppunut jo alkuunsa.

Haastattelut olivat teemahaastatteluja, joissa valmiin kysymyssarjan pohjalta käytiin vapaamuotoista keskustelua (Liite 4.). Haastattelut tallennettiin nauhalle ja samalla niistä tehtiin lyhyitä muistiinpanoja. Haastattelut tehtiin viljelijän äidinkielellä. Yhdessä haastattelussa jäi n. 1/3 keskustelusta muistiinpanojen varaan nauhurin pariston loputtua. Haastattelut kestivät 1/2 – 3 tuntia. Nauhat purettiin syksyn 1991 aikana. Teemahaastattelulla haluttiin saada hieman syvällisempää tietoa viljelijän elämäntarinnasta kuin mitä olisi saatu lomakehaastattelulla. Mukaanlähtö johonkin toimintaan on usein monien rinnakkaisten tapahtumien summa, eikä motiivien esilletulo ole taattu postikyselyllä.

2.2. Muu tutkimusaineisto

Varsinaisten haastateltavien viljelijöiden lisäksi tutkimustyöhön ja sen suuntautumiseen on luonnollisesti vaikuttanut joukko asiantuntijoita; luomuneuvoja, muita tutkijoita sekä maaseudun ja maatalouden asiantuntijoita.

Tutkimuksessa käytetty kirjallisuus on pääasiassa maaseudun kehittämisproblematiikkaan ja maatalouden ongelmiin liittyvää. Viimeisen kahden vuoden aikana käyty vilkas keskustelu Suomen asemasta Euroopan Yhteisössä sekä maatalouden ja maaseudun kohtalosta ei ole voinut olla vaikuttamatta tutkimuksen yleiseen maaseutuliittiseen pohdintaan. Suoranaisesti luonnonmukaisen viljelyn viljelymenetelmien monitahoiseen kenttään – kompostointiin, kasvivuorotukseen, tuholaistorjuntaan ym. –

tutustuin Omavaraisen Maatalouslehden, ruotsalaisen Alternativodlingsbrevetin ja erilaisten oppaiden avulla.

Tutkimuksen näkökulmasta johtuen alan varsinaista kirjallisuutta on erittäin vähän. Viljelijöiden motiiveja ja varsinkin luomuviljelijöiden motiiveja on tutkittu niukalti. Ne ovat yleensä pohdintoja ilman varsinaista empiiristä aineistoa. Ruotsalainen tutkija ja entinen maatalousneuvoja Ullrich Nitsch on ainoa, joka on laajemmin haastattelujen pohjalta asiaa tutkinut. Hän on keskittynyt pääasiassa viljelijäperheen ja talonpoikaisen sitoutumisen tutkimiseen ja pohdintaan. Yleisempää maatalouden ja etiikan pohdintaa edustaa kanadalainen Stuart Hill, hänen artikkelinsa ja luentonsa Uppsalassa toukokuussa 1991 pidetyssä Ekologista viljelyä ja Ekologista asumista käsittelevässä keskustelutilaisuudessa.

Muutamit muut teokset ja artikkelit ovat enemmän yleistä ympäristökysymysten eettistä pohdintaa.

3. Taustatietoa luonnonmukaisesta viljelystä

3.1. Mitä ymmärretään luonnonmukaisella viljelyllä

Suomalaisessa keskustelussa on otettu käyttöön jonkinverran muusta Euroopasta poiketen yleisilmaus luonnonmukainen viljely. Se on saanut jo virallisen aseman ja luonnonmukaisten viljelymenetelmien mukaisesti tuotettuja tuotteita kutsutaan virallisissa papereissakin lyhenteellä luomu-. Tässä työssä luonnonmukainen viljely (= luomuviljely) on yleisotsake niille viljelymenetelmille, jotka täyttävät vähintään seuraavassa kirjatut kriteerit. Määrittely kattaa siis esimerkiksi biodynaamisen viljelyn, jossa eräiltä osin viljelytavat on tarkemmin määritelty kuin luonnonmukaisessa viljelyssä.

Luomuviljelyllä tarkoitetaan viljelymenetelmiä, joissa ei käytetä keinolannoitteita eikä kemiallisia kasvinsuojeluaineita (tässä tutkimuksessa käytän selkeyden ja lyhyiden vuoksi kasvinsuojeluaineista sanaa myrkkyy). **Lannoitteena käytetään pääasiassa eloperäisiä kompostoituja lannoitteita ja epäorgaanisia vaikealiukoisia kivennäisaineita sekä ilmasta tyypeä sitovia kasveja = viherlannoitus.** Lannoituksen tarkoituksena on tuoda ravinteita maahan, kohottaa maan luontaista viljavuutta ja parantaa maan pieneliötoimintaa.

Viljelykierto on tärkeä osa luomuviljelyä. Siinä vuorotellaan juuri-, vilja- ja palkokasveja sekä kesantoa. Hyvin suunniteltu viljelykierto pitää rikkakasvit, kasvitaudit ja tuholaiset kurissa sekä lisää maaperän humuspitoisuutta ja viljavuutta. Luomuviljelyllä pyritään suljettuun ravinnekiertoon, omavaraisuuteen, jatkuvuuteen sekä vähentämään maatalouden ympäristöä saastuttavaa vaikutusta.

Eläinten hoidossa pyritään lajinmukaiseen hoitoon ja mahdollisimman suureen vapauteen sekä välttämään antibiootteja ja muuta lääkitystä. Yleensäkin luonnonmukaisessa viljelyssä tavoitteena on että maaperä, kasvi ja eläin on niin terve kuin mahdollista, että se voi luonnon omilla menetelmillä vastustaa tauteja ja tuholaisia.

"Hän vain nykyaikaisin keinoin viljelee luonnonmukaisesti ja puhtaasti. Siinä ajatellaan vain maan ja ympäristön hyvinvointia. Siitä täytyy lisäksi saada kohtuullinen tulos ja siihen vanhaan aikaan meidän ei missään nimessä kannata palata" (Haastateltava No 10 = H10)

3.2. Viljelyn laajuus

Luonnonmukaisen viljelyn osuus koko peltoalasta on pysynyt maassamme alle 1 %:n. Vuonna 1991 luonnonmukaisen viljelyn piirissä oli 3500 ha peltoa ja vuonna 1990 sopimuksen tehneiden viljelijöiden siirtyessä luonnonmukaiseen viljelyyn kokonaispeltoala on 8500 hehtaaria. Se muodostaa vain 0.35 % maamme peltoalasta. Vuonna 1991 ja 1992 luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymissopimuksen tehneiden viljelijöiden siirtyessä kokonaan luonnonmukaiseen viljelyyn, on maassamme arviolta hieman yli 20 000 ha peltoa luonnonmukaisessa tuotannossa ja tällöin koko luonnonmukaisesti viljelty ala olisi noin 1 % maamme peltoalasta. Vaasan läänissä prosentti on suurempi yltäen jo 2 %:n peltoalasta. Tämä on jo luonnonmukaisen viljelyn kärkimaiden Saksan ja Sveitsin luokkaa. Vaasan läänissä luonnonmukainen viljely on selvästi yleisempää ruotsinkielisellä alueella (yli 3% peltoalasta) johtuen viljelymenetelmän varhaisemmasta yleistymisestä Ruotsissa ja sen leviämisestä Pohjanmaan rannikolle. Pohjanmaan ruotsinkielisellä rannikolla luonnonmukainen viljely keskittyy läänin pohjoisiin osiin eli tarkemmin Pedersören, Uudenkaarlepyyn ja Kruunupyyn seudulle. Yhtenä syynä tähän on turkistarhauksen lama, joka on jättänyt jälkeensä hyödynnettäviä lantakasoja ja toimettomia viljelijöitä.

4. Haastateltavien taustasta

4.1. Viljelyvuodet ja viljelijän ikä

Pisimpään viljelleet, joista tässä käytän nimitystä **PIONEERIT**, ovat aloittaneet luonnonmukaisen viljelyn 70-luvulla ja 80-luvun alussa, varhaisimmat jo 60-luvun puolella.

Ennen valtion tukea kokeilleet viljelijät eli **KOKEILIJAT** ovat ryhtyneet luonnonmukaiseen viljelyyn 80-luvun jälkipuoliskolla, vaikka monilla on saattanut olla pieniä aloja jo aikaisemminkin. Heillä on ollut luomutuotteita jo tuen alkaessa, vaikka usein koko tila ei olekaan ollut luomutuotannossa.

1990 ja 1991 mukaan tulleet, eli tässä työssä **UUDET SOPIMUKSENTEKIJÄT** ovat pääosaltaan vasta siirtämässä tuotantoaan luonnonmukaiseen viljelyyn. Osalla on kuitenkin jo pieniä kokeiluja tai ainakin harkintaa siirtymiselle takanaan.

Ilältään tässä haastattelussa mukanaolleita voisi kutsua keski-ikäisiksi, vaikka mukana on joukko jo eläke-iän kynnyksellä olevia viljelijöitä. Kaikkein nuorimmat viljelijät (alle 30-vuotiaat) puuttuvat tästä joukosta. Eniten viljelijöitä on ikäluokassa 41–45 (9kpl). Muuten joukko on jakaantunut tasaisesti 30 ja 65 ikävuoden välille. Keski-ikä on maan viljelijäväestön keski-ikää vastaava eli 47, vaikka koko viljelijäväestössä alle 30 -vuotiaita on reilu 10 %.

Selitystä nuorimman ikäluokan puuttumiselle voisi hakea esimerkiksi siitä että vasta omien lapsien synnyttyä herätään miettimään erilaisia elämäntapaa ja terveyteen liittyviä kysymyksiä.

Ryhmiä välillä ei näkynyt mitään merkittäviä eroja ikäjakaumassa. Pioneereista puuttuivat nuorimmat ikäluokat ja uusissa sopimuskentekijöissä oli suhteessa enemmän nuoria viljelijöitä kuin muissa.

Taulukko 1.**Luonnonmukaisten viljelijöiden ikärakenne.**

	PIONEERIT	KOKEILIJAT	UUDET	Yhteensä
30 – 40 v.	~	3	6	9
41 – 50 v.	2	6	5	13
51 – 60 v.	2	5	3	10
61 – 70 v.s	1	~	1	2
Yhteensä	5	14	15	34

4.2. Viljelijän koulutus

Vajaalla puolella haastatelluista ei ollut muuta koulutusta kuin kansakoulu. Neljä vastaajista oli käynyt maamieskoulun. Nuorissa viljelijöissä (kaikki ryhmät) oli eniten koulutettuja ja vähiten koulutusta oli vanhimmilla uusissa sopimuksen tekijöissä.

Ammateista (muita kuin viljelijän) yleisiä olivat puusepän, rakennusmiehen ja konekorjaajan koulutus. Näistä oli hyvin usein hyötyä maatilalla rakennusten kunnostuksessa ja kaluston huollossa. Myös suhteellisen yleinen kaupallinen koulutus on eduksi luomuviljelijälle. Sellaisestakin koulutuksesta, josta ei suoraan ollut hyötyä tilanpidossa, on hyötyä yleisen tiedonhankintataidon kannalta. Samalla arvostettiin aikaa jonka viljelijä oli viettänyt poissa maataloudesta tutustuen muuhun yhteiskuntaan.

4.3. Muu koulutus sekä puolison koulutus ja työssäkäynti

Vuonna 1991 siirtymäsopimuksen luonnonmukaiseen viljelyyn tehneet velvoitettiin osallistumaan järjestettyyn koulutukseen (6 päivää). Myös vuonna -90 sopimuksen tehneitä houkuteltiin kursseille. Pääsääntöisesti kurssitusta pidettiin tarpeellisena. Onhan siirtyminen pois myrkyistä ja keinolannoitteista joillekin hyppy tuntemattomaan.

"Niin silloin jo puhuttiin ja kirjoitettiin paljon tästä luomuhommasta. Minusta tuntui, että siitä ei ollut kuin kaikenlaisia luuloja hirveän paljon, mutta minulla ei ollut minkäänlaista sellaista pätevää tietoa. Niin senkin takia halusin tutustua siihen. Pääsisi selville että mitä se oikein on. Sekin oli vain, se oli tuossa paikallislehdessä juttu, että Kalajoella oli ollut joku luomukurssi. ..Se oli kahden päivän kurssi, jonka Ilmari Schepel oli pitämässä. Kyllä ainakin siinä selvisi että se on ihan järkevä tuotantosuunta ..." (H12)

Vaikka osa uusista sopimuksen tehneistä ahmiikin kaiken tiedon, mikä on saatavilla ja yrittää hankkiutua kaikille lähiseudulla järjestettävillä kursseilla, niin on mukana muutamia, joille hakeutuminen oma-aloitteisesti kurssille on vaikeaa.

"Tarkoitus oli mennä Kannukseen kurssille, mutta unohtui se päivämäärä. Ohi meni..."
(H1)

Haastateltavista pioneereit ja kokeilijat ovat ahneita uuden tiedon kuluttajia ja etsijöitä. He ovat myös innokkaita omien kokeilujen tekijöitä.

"Niinhän ne meinaa nämä tutkijat, ettei turvemaille apilanviljely sopisi. Sun kannattaa kysyä yhdeltä X:ltä asiasta, hän on viljellyt pitkään onnistuneesti. Meillä oli osasto näyttelyssä. Hän sanoi että on syytä ite kokeilla, koska luomussa tutkimus laahaa perässä. Neuvojillakin niillä on antaa neuvoja sellaisille, jotka eivät mittään tiedä tästä asiasta. En minä luota tutkimuksiin tällä luomupuolella. Tuntuu että parasta on kun ite näkkee vasta" (H5)

Kiinnostus omien peltojen käyttäytymiseen on kannustamassa kokeilutoimintaan. Kokeiluun liittyy myös vankka epäily maatalouden tutkimustoiminnan suorasta yleistävyydestä. Asia nähtiin jopa niin, ettei neuvonta ja tutkimus koskaan voi korvata omaa tietoa juuri niistä paikallisista olosuhteista ja juuri niistä pelloista. Tässä on eräs mielenkiintoinen ja varmasti kannattava jatkotutkimuksen aihe. Muilla tieteenaloilla (esim. maantiede) on alettu viime vuosina antaa arvoa nk. paikallistiedolle yleisten lainalaisuuksien vastapainona.

Aikaisemmin luomutietämyksen ollessa vähäistä, olivat neuvot ja ohjeet suomenkielisel­lä puolella vaikeasti saatavissa. Ruotsinkielisellä Pohjanmaalla tietoa saatiin jo varhain Ruotsista, suoraan Ruotsin biodynaamiselta yhdistykseltä. Myöhemmin sitä tuotti naapurimaasta suomalainen biodynaaminen yhdistys. Sen vuoksi biodynaaminen viljely on suosittua ruotsinkielisellä Pohjanmaalla ja se tunnetaan, vaikka itse viljeltäisiinkin lähinnä luomumenetelmällä. Myös kouluttajia saatiin aikaisemmin ja haetaan vieläkin Ruotsista. Oma neuvoja ruotsinkielisellä Pohjanmaalla on ollut vasta muutamman vuoden. Hänen toiminta-alueensa on laaja sekä Suomen luomuviljelijätihein. Tämän vuoksi neuvojan aika tilaa kohti jää lyhyeksi.

Puolison ammateista yleisin oli emäntä – joka kolmas. Tämä johtuu myös siitä että haastateltavista vain neljä oli naisia. Toiseksi yleisin oli hoitoalan ammatti: perushoitaja, sairaanhoitaja, lastenhoitaja, mielisairaanhoitaja. Vain joka viides puolisoista kävi kodin ulkopuolella työssä. Useissa tapauksissa naispuoliso oli ollut työssä kodin ulkopuolella ennen lasten syntymää, mutta sen jälkeen jäänyt kotiin vaikka lapset ovat jo kasvaneet. Maatilalta löytyi sen verran mielekästä tekemistä, että ulkopuolelle työhönmeno ei houkutellut.

4.4. Tuotantosuunta

Haastateltujen maatilojen jako päätuotteen mukaan tuottaa kymmenen eri ryhmää, mutta yhdistelmä maito, naudanliha, vilja kattaa lähes koko aineiston. Vain viisi tilaa löytyy, missä ei olisi jotain edellä luetelluista tuotteista myyntituotteena. 19 tilalla jokin näistä oli päätuote. Muita päätuotteita ovat esimerkiksi sianliha, peruna, vihannekset, turkikset. (Taulukko 2.).

Maidon tuotannosta luopuminen oli juuri tapahtunut tai luopuminen oli käynnissä muutamalla tilalla. Tilojen tuotantosuunta ei vastaa luomuviljelyyn siirtyneiden tilojen perusjoukon jakaamaa, sillä tarkoituksena on saada kattavasti eri tyyppisiä tiloja mukaan haastatteluun. Silloin esimerkiksi maitotilojen osuus ei vastaa niiden määrää koko luomuviljelijöiden joukosta.

4.5. Tilan koko ja päätoimisuus

Tutkimuksen otantaa suunniteltaessa eräs kriteeri oli tilan koko. Tällä halusin varmistaa, että otoksesta ei jää pois suuria tiloja tai erityisen pieniä tiloja. Muuten tilakoko ei ollut kriteerinä siten, että olisin pyrkinyt ottamaan tasaisesti eri kokoluokista niiden suhteellisen osuuden mukaisesti.

Haastatteluun mukaanotettujen maatilojen keskikoko on selvästi koko maan tilakokoa suurempi. Keskikoon ollessa koko maassa 13 ha (v.1988), niin tässä otoksessa se on 18 ha. Myöskään Vaasan läänin keskipeltoala ei poikkea maan keskiarvosta. Maan keskiarvossa ovat mukana myös 1–2 peltohehtaarin tilat, joita ei sisälly sopimuksen tehneisiin maatiloihin. Haastattelussa mukana olevat tilat ovat selvästi Vaasan läänin tilojen keskiarvoa suurempia peltoalaltaan. Peltopinta-alaltaan suurin tila on 56 ha ja seuraavat ovat 30–35 ha. Yli 25 ha tiloja on yhtä paljon kuin alle 10 ha tiloja.

Tilan kokonaisala on keskimäärin 62 ha ja suurin tila on 150 ha.

Eri aikaan aloittaneiden ryhmissä ei ole selkeää eroa tilakoossa ja jaotellessa joukko pienenee niin paljon, ettei vertailu ole mielekäästä. Jo yksikin pienimuotoinen puutarhaviiljely laskee pienessä joukossa keskiarvoja. Kokeilijoilla on kuitenkin selvästi suuremmat metsäalat kuin uusilla sopimuksentekijöillä.

Taulukko 2.**Maatilojen koko ja tuotantosuunta**

	PIONEERIT	KOKEILIJAT	UUDET
Tilan koko	49,2 ha	79,5 ha	56,5 ha
Peltoala	15,5 ha	19,3 ha	19 ha

Päätuote tilalla	Kpl
Naudanliha	7
Vilja	7
Maito	5
Vihannes, marjat, yrtit	5
Peruna	2
Kana	1
Lammas	1

Taulukko 3.**Haastateltavien tilojen osuus eräissä kokoluokissa verrattuna Vaasan lääniin.**

	Haastateltavat	Vaasan lääni
10 – 25 peltohehtaaria	61 %	41 %
15 – 30 peltohehtaaria	41 %	22 %

5. Historia viljelijänä ja siirtyminen luonnonmukaiseen viljelyyn

Ensi vaikutelma haastateltavista antaa kaksi peruslähtökohtaa. Päätoimisilla viljelijöillä on lähtötilanteena usein peritty kotitila ja vakaana aikomuksena on jatkaa viljelyä muodossa tai toisessa. Voimakas sitoutuminen kotitilaan ja viljelijän ammattiin on näkyvissä.

Useilla sivutoimisilla on tilanne muuten sama, mutta jossakin vaiheessa hankittu muu ammattitaito tuottaa sen verran hyvin, että ei kannata siirtyä päätoimiseksi viljelijäksi. Toisaalta heillä saattaa olla koko ajan suunnitelmassa siirtyminen päätoimiseksi viljelijäksi. Odotetaan ikäänkuin riittävää impulssia. Tällainen impulssi on usein esimerkiksi aviopuolison töihinmeno tai sitten laskukausi toisessa ammatissa.

"Meningen var nog att jag skulle säga upp mig och jag kommer att göra det men inte riktigt ännu..Ja all min fritid går inom jordbruket i dagens läge. Det är därför jag har tänkt sluta med mitt huvudyrke, det blir för mycket så småningom." (H18)

Toisena piirteenä on melko luonnollisesti myös tarinoiden kirjavuus. Jokaisella on omakohtainen tie, miten on päätyntä harjoittamaan luomuviljelyä. Tietysti löytyy yhteisiä piirteitä ja varsinkin motiiveissa on samankaltaisuutta eri aikoina aloittaneiden kesken.

5.1. Vanhat konkarit eli pioneerit

Karkeasti ottaen voisi kertoa kaksi tarinaa siirtymisestä luonnonmukaiseen viljelyyn. Haastattelussa tulee esiin kaksi ryhmää, joista toinen on hiljalleen siirtynyt kotitilaansa viljellen luonnonmukaiseen tuotantoon. Jokin tapaus tai kirjoitus on heidät jo varhain saanut epäilemään voimakkaasti kemiaan nojaavaa maataloutta. He eivät ole myöskään persoonina etsimässä helppoa ja samaa reittiä kuin muut.

"Ei oo ikään aivan halunnu samoihin raameihin ittiänsä, mitä yleinen mielipide on ollut." (H13)

Toinen joukko on siirtynyt muusta ammatista ja ottanut vanhan tilan käyttöön. Jokin seikka edellisessä ammatissa on vaikuttanut päätökseen. Kyseessä voi olla oma terveys tai sitten esimerkiksi yleinen kulutushullunmylly.

" Nå, ekonomin har blivit mycket sämre mot vad man hade i staden, det är klart det. Men ekonomin och trivseln är två skilda saker. Jag mår mycket bättre nu än jag mårde i staden. Så det är liksom viktigast."
(H17)

Muusta ammatista siirtyjillä on siirtyessään vanha työpaikka turvana, ja usein tilan pellot vähemmän intensiivisen viljelyn jäljiltä "puhtaat" ja siten nopesti siirrettävissä luomutuotantoon. Alussa tärkeästä sivutoimesta tai harrastuksesta on sitten myöhemmin muodostunut pääasiallinen tulonlähde. Tällainen siirtyminen on turvallinen ja tahtaessaan hitaasti ihminen ehtii harkita ja kokeilla moneen kertaan, eikä syöksy päätäpahkaa maatalousyrittäjäksi. Perusteettomasti kaupungista maalle lähtijöitä eli idealistisia riskinottajia ei aineistosta löytynyt.

Molemmille edellämainituille ryhmille on yhteistä innoituksen lähteen löytyminen biodynaamiselta viljelysuunnalta. Kaikki eivät käytä biodynaamisen viljelyn menetelmiä sellaisenaan, eivätkä esimerkiksi ole perehtyneet viljelyn taustalla vaikuttavaan steinerilaiseen antroposofiaan.

Vaikka olenkin ryhmitellyt pioneerit ja kokeilijat omiin ryhmiinsä aloittamisajankohdan mukaan, niin rajanveto on jossakin määrin mielivaltaisen. Voidaan sanoa että hyvin kauan viljelleet ovat todellisia pioneereja ja ero 80-luvulla aloittaneiden pioneerien ja kokeilijoiden välillä on hiuksenhieno. Kokeilijat ovat tukeutuneet tavanomaiseen viljelyyn kunnes luomutuotteiden markkinat ovat todenteolla alkaneet kehittyä ja he ovat sen jälkeen uskaltaneet koko tilan volyymillä mukaan leikkiin. Pioneerit taas ovat tehneet päätöksen miettimättä konjektuureja – he ovat ikäänkuin olleet pakotettuja kulkemaan omaa tietään.

5.2. Kokeilijat

Myös tässä joukossa on usein pitkä – yli 10 v. – kokemus tavanomaisesta viljelystä. Päätös siirtymisestä luonnonmukaiseen viljelyyn on kypsytynyt hiljalleen.

Kolmella tilalla 13:sta voidaan katsoa toiminnan jatkuneen puhtaasti perinteisellä tavalla, niin että tilan päätoiminen työntekijä ja sen mukana perhe ovat saaneet pääasiallisen tulon kotitalalta. Tilaa on viljelty tauotta ja hankittu sieltä elanto. Heillä ei ole myöskään koulutusta muuhun ammattiin.

Suurimmalla osalla kokeilijoista on eri asteisia kokemuksia muista ammateista. Tarinoissa voidaan erottaa kaksi ääripäätä, joiden väliin muut tarinat mahtuvat. Ensimmäistä tarinaa voisi kutsua alusta asti sitoutuneeksi tilan viljelyyn, jolloin muun ammattitaidon hankkiminen palveli viljelijän työtä. Toisessa tarinassa paluuta maanviljelyyn ei ole mietitty maatilalta lähdettäessä.

Alusta asti maanviljelyyn sitoutuneempaa päätä näissä elämäntarinoissa edustaa parivuotisen rakennusalan ammattikoulun käyminen ilman varsinaista aikomusta siirtyä rakennusosalalle. Hyöty koulutuksesta tulee kuitenkin tilan rakennuskantaa uudistettaessa ja korjattaessa.

"Nja, jag var nog inte alls intresserad. För då jag hade gått yrkesskolan så, ja en sommar var jag faktiskt med på ett bygge, ingen firma alltså, utan det var jag och en annan som byggde ett egnahemshus. Det var alltså under den första sommaren efter yrkesskolan. Jag hjälpte ju till hemma också samtidigt." (H33)

Toinen laita löytyy maailmalla resuamiseen kyllästymisestä. Kotiseudulle palataan rauhoittumaan ja etsimään jotakin pysyvää elämänarvoa. Usein paluu saattaa olla jo tarinaan sisäänkirjoitettu lähtiessä.

"...Nuoruuskokemukset on haettu maailmalta ja sitten tuli se mitta täyteen, niin tuntuu että jonnekin pittää ruveta asettumaan..." (H9)

Näiden kahden väliin mahtuu hyvin suunnitelmallisia paluita ammatin haun jälkeen kotitilaa kunnostamaan. Vaikka suunnitelma on jo mielessä laadittuna, niin viljelijänä aloittamiseen vaikuttavat edellisen sukupolven valmiudet hellittää ohjaksista. Lyhyt jakso omillaan muussa ammatissa antaa itsevarmuutta ja avartaa näkökulmaa. Silloin kypsyy halu muuttaa tilan tuotantoa, kun siihen tarjoutuu tilaisuus. Tilaisuuden tullen on maataloudessa tavallista että aikaisemmalle polvelle pannaan paremmaksi kasvat-

tamalla tilan tuotantoa ja laajentamalla. Luonnonmukainen viljely on eräs mahdollisuus, jossa koetaan haasteita onnistumiselle ja koetaan että se on "minun juttuni".

"Det var 1985 när jag tog över efter pappa, han använde konstgödsel nog.....Produktionsinriktningen ändrades när jag tog över...Då jag startade med ekologisk odling så erbjöd ju staten inget stöd....var jag inte säker på att jag skulle lyckas men jag var beredd att försöka." (H28)

Toiselta puolen voidaan olettaa, että nk. vanha sukupolvi antaa helpommin nuorille sananvaltaa, kun huomaa että muissakin ammateissa kuin tilan jatkajana on vetovoimaa ja tulevaisuutta.

Yhtä poikkeusta lukuunottamatta kokeilijoissa viljeltävä tila on joko päätoimisen viljelijän (useimmiten mies) tai aviopuolison kotitila.

Eräänä tärkeänä seikka siirtymiselle tavanomaisesta luonnonmukaiseen viljelyyn voidaan pitää oman karjanlannan määrää ja sen käsittelytarvetta. Runsasta lannan määrää ja halua sen taloudelliseen hyödyntämiseen voidaan pitää porttina luomuviljelyyn. Tutkimusalueella myös runsas turkiseläinten lannan määrä ja sen muodostuminen lähes ongelmajätteeksi on ollut edesauttamassa siirtymistä luonnonmukaiseen viljelyyn.

"Luomutuotantohan perustuu hyvin pitkälle tähän ravinteiden kierrätykseen ja mahdollisimman pitkälle pärjättäisiin oman tilan, ainakin karjatilalla, panoksilla. Se on pakko ottaa talteen ravinteet, ei ole varaa tuhjata. Tavanomaisessa viljelyssä jotkut pitävät karjanlantaan ongelmana. X:lläpäin yksi isäntä on sanonut ajavansa metsään lannan. "Ei se muuta kuin kuivattaa peltoa." (H5)

(Siirtymisen motiiveista tarkemmin kappaleessa 8.)

5.3. Uudet sopimuksentekijät

Mitään selkeää rajaa uusien sopimuksen tekijöiden ja kokeilijoiden välille ei voida vetää. Samalla tavalla kuin ei voida kummassakaan ryhmässä luoda mitään luonnonmukaisen viljelijän perustyyppiä. Tällaisen perustyyppin tai stereotyyppin luomista voi-

daan pitää vaarallisena, sillä kun tyyppi on syntynyt, siitä tulee helposti muotti, johon pyritään samastumaan.

Tyypittelyyn liittyy toinenkin vaara. Saattaa syntyä kuvitelma että tällainen viljelymenetelmä soveltuu vain yhdenlaiselle ihmistyyppille. Tällöin unohtuu, että on kyse viljelymenetelmästä, jolla kuka tahansa voi saada 70–95 %:sia satoja verrattuna tavanomaisiin menetelmiin, kun vain on aikaa perehtyä ja kokeilla viljelyä.

Yhteistä uusilla sopimuksentekijöillä ja kokeilijoilla on se että yhtä poikkeusta lukuunottamatta viljeltävä tila on kotitila. Samoin puhtaasti vain kotitilalla ja maanviljelyn parissa toimineita on selvä vähemmistö (1/4). Useimmilla on kokemusta muista ammateista, sekä työskentelystä ja asumisesta muualla.

Kotitilaa on pidetty ohessa ikäänkuin varmuuden vuoksi ja siksi että perinteet velvoittavat. Vaikka olisi hyväkin leipäpuu muualla, niin ei osata olla viljelemättä myös tilaa.

"Men jag är ju född jordbrukarson så jag har ju alltid haft med jordbruket att göra i en eller annan form, så inte var det ju okänt för mig att börja som jordbrukare." (H34)

Useilla tiloilla on tehty maidon tuotannosta luopumisesta sopimus ja lantaa on kuitenkin runsaasti jäljellä.

Muutamaa eläkeiän kynnyksellä olevaa viljelijää lukuunottamatta pääosan tämän ryhmän viljelijöistä muodostavat keski-ikässä (35–45) olevat perheelliset viljelijät, joilla joko on lapsia tai ne ovat suunnitelmissa.

Edellä kirjoitetusta voi sanoa sen että siinä kumoutuu kaksi perususkomusta, jotka usein liitetään luonnonmukaisen viljelyn harjoittajiin.

Ensimmäinen on ajatus jostakin poikkeavasta; niin ihmisestä persoonallisuutena kuin hänen elämäntilanteestaan. Koko poimittu haastateltavien joukko on hyvinkin mitä tyypillisintä suomalaista viljelijäkuntaa. Taloudenpidon, ajankäytön, koneiden huollon, perheen elämän, säiden huolet ovat luomuviljelijälle samat kuin naapurissa elävälle tavanomaisia menetelmiä käyttävälle.

Toinen on yksinkertaistava uskomus, että luomuviljelijät olisivat sisäisesti yhtenäinen joukko, joilla olisi samanlainen tapa tehdä asioita, hoitaa talouttaan ja suhtautua maailman kysymyksiin. Luonnonmukaisista viljelijöistä löytyy lähes koko ihmistyyppikirjo, kuten muutenkin maanviljelyn parista. Ovathan heistä lähes kaikki ponnistaneet luomuviljelyyn tavanomaisen maatalouden parista.

Koko maatilán hoidon kannalta on mielestäni hyvin pieni ero tavanomaisessa ja luomuviljelyssä, mutta se pieni ero voi olla nykypäivän haasteiden edessä ratkaiseva. Luonnonmukaisessa viljelyssä on eräitä selkeästi tavanomaisesta poikkeavia piirteitä, jotka oikein hyödynnettyinä antavat onnistumiselle tarvittavan kipinän . Niitä ovat työn vaikeuden mukanaan tuoma haasteellisuus, ylituotannon vähenemisen ja ympäristön hoidon tuoma henkinen helpotus sekä suurempi oman työn hallinta. Ne voivat kasvaa jättiläismäisiin mittoihin, kun puhutaan työn motivoivuudesta. Siitä tarkemmin jäljempänä.

6. Onnistuminen luonnonmukaisena viljelijänä

6.1. Talous ja tilanhoito

6.1.1. Pioneerit

Luonnonmukaiseen viljelyyn siirtyminen on kokemusten mukaan aikaa vievä prosessi, jossa tulee helposti muutama vuosi takapakkia ja hyviä satoja saa odottaa vasta 7–8 vuoden kuluttua. Vanhimmassa luokassa eli pitkään viljelleissä pioneereissa talouden vakaus on eräs tärkeä piirre. He korostavat myös hyvin selkeästi pitkäjänteisyyden merkitystä luonnonmukaisessa viljelyssä. Menee useampia vuosia ennenkuin maaperä saadaan toimimaan hyvin ja opitaan oikeat menetelmät. Sen jälkeen he pitävät kuitenkin talouttaan vakaampana kuin, jos viljelisivät tavanomaisesti. Omalla työllä korvataan ostopanoksia ja lisäksi tarjotaan tuotetta, josta tietää ettei se jää käsiin.

"Det var ju förstås det där med potatisen, priserna varierade, överproduktion och svårt att sälja. Då är det ju lättare att sälja en ekologisk produkt. Det är ju alltid så med marknadsföring att när det finns mycket av allt så är det lättare att sälja en produkt som det finns lite av." (H22)

Toisaalta pitkään luonnonmukaisesti viljelleille on muodostunut selkeä käsitys siitä, mikä on arvokasta. Siksipä kysymykseen taloudellisesta kannattavuudesta vastaus saattaa olla, että talous voi huonosti, mutta itse voin paremmin. Oman viihtyvyyden, terveyden ja tietenkin perheen terveyden lisäksi moni viljelijä näkee arvokkaana eläinten terveyden.

"50-luvun lopulla, kun ei käytetty juuri keinolannoitteita, ei tarvittu paljoa eläinlääkäreikään. Eikä ollut rikkaruohomyrkkijä ollenkaan. ... Vuosisadan puolikkaan kuivin kesä ja moneen kertaan oli hallat, niin ettei viljaa tullut. Seuraavana vuonna lannoitettiin kovemmin peltoja, ettei vain tulisi yhtä "hyvä" sato, kuin edellisenä. Tulikin erittäin hyvä sato, silloin tarvittiin eläinlääkäreitä vielä enempi. Siitä asti sitä onkin tarvittu, ja nämä kaksi vuotta, mitä ollaan oltu ilman näitä Kemiran lannoitteita, samalla hetkellä loppui se eläinlääkärin tarve kuin lannoitteiden käyttö." (H13)

"Jo, det är bättre för djuren också att få olika växter i sig, de hålls friskare precis som människorna: inte är det bra att äta bara bröd och potatis nog skall det vara annat också." (H28)

Satotaso on pellon kunnosta, vuodesta, lajikkeesta riippuen 70–95 % tavanomaisilla menetelmillä viljelystä. (Joidenkin viljelijöiden puheiden mukaan he saavat yhtä suuria satoja kuin tavanomaisessakin, mutta silti 100 %:n kirjaaminen veisi hieman harhaan, koska he vertaavat siihen, mitä itse ovat mahdollisesti saaneet aikoinaan tavanomaisessa viljelyssä. Kyllä luomupellosta pienellä lisätypellä aina voi ottaa hieman suuremman sadon, mutta se ei tässä ole olennaista.) Alussa satotason pudotus voi olla huima, mutta pitkään luonnonmukaisessa tuotannossa olleet pellot antavat jo n. 90 % sadon. Miten hyväkuntoinen maa näkyy pitkällä aikavälillä sadon varmuutena, lienee epävarmaa, mutta maaperän elinvoimaisuus ja kasvin terveys ovat eduksi jokatapauksessa.

"Viimeinen sato oli aivan yhtä hyvä kuin keinolannoitteilla. Siinä pitää sata se maa tuntia ja tietää. Viime syksynä oli ruttokysymys – ne myrkytti hirviästi ruttoa vastaan ja mikään ei tahtonut tehota – ei minulla ollut vaikeuksia. Kyllä ne ihmetteli neuvojatkkin että mikä on, vaan minä siihen tulokseen tullut että minä multasin kolmannen kerran ja oli pitkä varsi. Ruttoitiöt häiriintyivät niin että eivät iskeneet minun peltoon." (H9)

Satotason pudotuksen on korvannut usein 20 % parempi hinta. Tällöin lannan käsittelystä ja rikkaruohojen ja tuholaisien torjunnasta aiheutunut lisääntynyt oma työ on tuottanut luonnonmukaiseen viljelyyn siirtyneellä tilalla säästöä keinolannoitteiden ja myrkkujen poisjäämisestä. Tiloilla, joilla on aikaisemmin keinolannoitteiden ohella hyödynnetty karjanlantaa, on voitu luopua osasta levityskalustoa.

Työmäärän lisääntymisessä on suuria tilakohtaisia eroja. Helpoiten luonnonmukaiseen viljelyyn voi siirtyä perinteinen maitotila, jossa rehu tuotetaan omalla tilalla. Tällaisella tilalla ei ole tällä hetkellä kuitenkaan suuria odotuksia tulojen lisääntymisestä, kun maito kulkeutuu tavallisella hinnalla muun maidon sekaan.

Ylimääräistä työvoimaa tarvitsee maatila, joka pyrkii tuottamaan hieman isomman määrän jotain vihannesta, esimerkiksi porkkanaa. Tällaisten tilojen kannalta maaseu-

dun väestön väheneminen on kohtalokasta, koska ne ovat usein lyhytaikaisen työvoiman (lähinnä koululaiset) varassa rikkaruohon torjunnassa. Tällaiset tilat löytyvätkin helpommin läheltä asutuskeskuksia, jossa on työvoimaa ja ostajia.

Työmäärän lisääntyminen on hyvässä muistissa monilla 80-luvulla ennen tuen tuloa aloittaneilla. Samalla he ovat kuitenkin panneet merkille menojen vähentymisen ja toisaalta tuotteiden paremman hintatason.

6.1.2. Kokeilijat hyvässä asemassa

Parhaan ja käyttökelpoisimman tiedon onnistumisesta saa niiltä, jotka ovat aloittaneet luonnonmukaisen viljelyn 80-luvulla ennenkuin tietoa valtion siirtymävaiheen tuesta oli olemassa. He ovat siirtymäpäätöstä tehdessään tienneet luonnonmukaisesti viljeltyjen tuotteiden suosion kasvun. Usein he ovat kokeilleet ensin pienellä alalla. Useimmilla hintaodotus ei näy kuitenkaan motiiveissa (kpl 8.), vaikka luonnollisesti se on helpottanut päätöksentekoa.

Satotasoa pidetään alkuvaikeuksien jälkeen hyvänä ja jotkut esimerkiksi perunalla erinomaisena

"Kyllä se Pidostakin tuli 25 000 kg hehtaarilta, silloin ei tullut kuin 16 000 kg. Viimeinen sato oli aivan yhtä hyvä kuin keinolannoitteilla."
(H9)

Hintataso on usein ollut 30 % parempi kuin tavanomaisessa viljelyssä, mutta on myyty perunaa myös tavanomaisen hinnalla. Tällöin on turvattu perunan nopea ja varma menekki.

"Mulla on sellainen tyyli ja tapa, että minä käyn tuolla torilla hyvällä tuotteella, niin se poikii kotiin ostajia. Se on ihmisten keskeinen luottamus kysymys. Siinä ei kannata narrata toinen toistansa. Sitä mitä myöt, pitää kans olla sitä mitä myöt. Ei niitä asiakkaita narrata kuin yhen keran." (H9)

Maatilan taloudellinen onnistuminen ei ole riippuvainen vain hehtaarisadosta ja hinnasta, vaan usea viljelijä (4) tuo korostetusti esiin miten varovaisuus investoinneissa ja tietty vaatimattomuus on tae myös tuotannolle tulevaisuudessa. Tasapainoinen talous tuo myös henkistä riippumattomuutta ja siten mahdollisuuksia kokeilla ja kehittää uutta.

"Jos olit sidoksissa Osuuspankkiin, niin sinut vaiennettiin, jos meinasit puhua. Talous pitää olla reilassa, jos meinaa puhua." (H9)

"Om investeringarna blir för stora så kan det bli problematiskt. Man måste hålla en balans på utgifter och inkomster hela tiden. Det beror på ens inställning dethär, klarar jag mig med min gamla bil eller måste jag ha en ny och fin varje år som grannen." (H28)

"Se on justiinsa tämmöstä tämä luonnonmukainen viljely, riippuu mistä kantilta tätä katsoo. Toinen saattaa vaatia, että tulee 50 mk tunnilta ja toiselle riittää 5 mk." (H6)

Talouden tasapainossa pitäminen ei ole ainoa seikka, jossa tuli esille viljelijän henkilökohtaiset ominaisuudet, sitoutuminen viljelyyn ja kiinnostus uuden kehittelyyn. Tavanomaisin menetelmin viljelevää ei mitenkään nähty erilaisena maanviljelijänä, sillä olivathan he itsekkin olleet muutamia vuosia aikaisemmin tavanomaisia viljelijöitä. Silti luonnonmukaista viljelyä pidettiin haasteellisempänä ja onnistumista siinä tärkeänä. Luomuviljelijät kokivat olevansa kuin erityistarkailun alaisena. Mikäli he epäonnistuisivat, niin helposti nähtiin sen koituvan koko luonnonmukaisen viljelyn haitaksi. Ellei niin, niin syy oli ainakin viljelijässä itsessä, kun taas yleensä maataloudessa on vallalla ajatus kadon sattuessa, että syitä haetaan säästä tai muusta viljelijästä riippumattomasta tekijästä ja viljelijä kerjää myötätuntoa suurelta yleisöltä. Tässä oli hyvin vahva yhtäläisyys vuosikymmen aikaisemmin Sveitsissä tehdyn tutkimuksen keskeisten tulosten kanssa (Fischer 1980). Olkoonkin että voimakkaimmat reagoinnit olivat tätä haastattelua tehtäessä väistymässä Suomessakin. Valtion tuki oli ikäänkuin virallistanut luonnonmukaisen viljelyn aseman.

6.1.3. Uudet sopimuksentekijät – varovaisia odottajia

Vuosina 1990 ja 1991 aloittaneilla on vasta aivan ensi kokemuksia viljelystä luonnonmukaisin menetelmin tai ne puuttuivat kokonaan. Suurimmalla osalla viljelijöistä ei ole varsinaisia kokemuksia onnistumisesta, koska he ovat tehneet vasta sopimuksen ja ovat siirtämässä tilaansa luonnonmukaiseen viljelyyn.

Rikkaruohojen määrä ja kasvava työmäärä ovat yllättäneet jotkut viljelijät. Hyviäkin kokemuksia oli ehtinyt kertyä ja kriittisyys tutkimustuloksiin herätä (tarkemmin kohdassa 6.2.).

Uusissa sopimuksentekijöissä tuli selvimmin esille (luonnollisesti) valtion maksaman tuen merkitys. Osa oli pitkään harkinnut muutosta johonkin suuntaan. Puheet ruuan kalleudesta, maatalouden ympäristövaikutuksista ja ennenkaikkea keskustelu ylituotannosta ja sen haitallisista vaikutuksista Suomen talouteen olivat kasanneet paineita viljelijän niskaan. Joillakin ne näkyivät voimakkaina puolustuspuheina suomalaisen maanviljelijän puolesta ja halvan viljan maahantuonnin syyttelynä.

"Mä luulen, että sill on aika paljon tekemistä kaupan ja politiikan kanssa tällä ylituotannolla. Ulkoa tuodaan paljon, viljaakin ja tuota sitten kuitenkin tämä suomalainen puhdas vilja, sitä pistetään vain tuonne johonkin kehitysapuun menemään. Miksi meidän pitäisi syödä likaista viljaa."
(H14)

Maailmanmarkkinaviljaa pidetään likaisena, vaikka suurin osa siitä tulee hyvin laajalalaisilta viljelmiltä Kanadasta, Australiasta, Yhdysvalloista ja Argentiinasta, missä käytetään vähemmän torjunta-aineita ja lannoitteita kuin Suomessa. Selkeimmillään maanviljelijään kohdistuvat paineet ja luomusta haettu ratkaisu tuli esiin oman olotilan tarkkana erittelynä.

"Moon monesti ajatellu että siinä niinkö ohjautui tavallaan sivuraiteille ku – yksikin kevät, olin justihinsa sonnan ajo oli menossa ja kävin kahavilla ja siellä jus ratiassa puhuttiin, kuinka hirviän paljon maatalous aiheuttaa vahinkoa Suomelle, kun menee rahaa kamalasti ja koko kansantalous kärsii siitä ja mä ajattelin että on tässä hupanen lähtiä taas ajahan sontaa." .....

Nyt tuntuu kuin olis sivussa siitä syyllisyydestä. Minä nyt en ole aiheuttamassa niitä viljavuoria. Tämä on tällasta pehemiää tämä mun hommani. Voi sanoa itelleen, ettei tästä luomusta ole ylituotantoa. Mä uskon että se teki henkisesti paljon että tuntu taas mielekkäältä työnteko." (H3)

Tällä uusien sopimuskentekijöiden joukolla halu muutokseen maataloustuotannossaan oli suuntautunut luonnonmukaiseen viljelyyn ja valtion tuki laukaisi muutoksen käyntiin. Heillä oli myös selvästi suurimmat odotukset paremmasta hinnasta luomutuotteille.

Toinen selkeä, mutta pienempi ryhmä on perinteisillä menetelmillä viljelevät, jotka eivät olleet käyttäneet myrkkijä ollenkaan ja keinolannoitteitakin hyvin vähän. Heidän on helppo hieman muuttaa lannan käsittelyä (kompostointi), ottaa viljelykierto mukaan ja päästä siten tuen piiriin.

Kolmas osajoukko ovat ne viljelijät, joilla omalla tilalla syntyvän lannan määrä on suuri ja siten edellytykset luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymiselle hyvät. Heillä on myös voimakkaimmat odotukset paremman hinnan muodostumiselle. Ellei hintaodotukset toteudu, he palaavat entisiin menetelmiin.

"Pitäisi saada luomuviljaa lisää että saisi yhden partian. Se vie senverran paljon. Mutta jos hinta on sellainen että se kannattaa...Se riippuu ihan hinnasta." (H2)

"Det var nog statens stöd som gjorde det. Jag använde ju för litet konstgödsel tidigare så tyckte jag att jag kunde passa på och sluta använda det helt nu när staten betalar...Om du skall kunna sälja dem som luomu så måste det vara större prisskilnad, bättre pris, annars är det inte ekonomiskt lönsam." (H20)

Kokonaisuutena ottaen voidaan arvioida uusissa sopimuskentekijöissä (vuosina 90 ja 91 aloittaneet) olevan eniten niitä, jotka luomutuotteiden hinnan alenemisen myötä palaisivat joko täysin vanhaan viljelymuotoon, tai jonkinlaiseen taloudellisesti edulliseen välimuotoon. Tällaisten viljelijöiden kannalta jonkinlainen laajaperäisen viljelyn muoto ja kannustus siihen voisi olla kansantaloudellisesti ja ekologisesti järkevää.

6.2. Suhtautuminen neuvontaan ja muuhun maatalousbyrokraatiaan

Haastateltavat olivat tyytyväisiä neuvontaan, mutta eivät sen määrään. Neuvojen käynnit nähtiin tärkeiksi ja antoisiksi, mutta kiireisiksi. Pidempää rupattelua kaivattiin.

"Nog har det ju under alla tider funnits rådgivning för jordbrukare men rådgivningen angående den alternativa odlingen skulle nog kunna vara lite effektivare. Men de har väl brist på personalen." (H16)

Suhtautuminen erilaisiin maatalouden keskusjärjestöihin vaihteli niin että kielteisimmät muistikuvat olivat vanhoilla pioneereilla ja myönteisimmät juuri tuen aikana mukaan tulleilla. Mukana oli voimakkaankin kielteisiä näkökulmia esimerkiksi MTK:n toimintaan.

Yleisiä piirteitä suhtautumisessa maatalousbyrokraatiaan voisi kuvata lausahduksilla

"ei valittamista" "en tiedä" "en ole kysynyt"

Viljelijöillä ei ole aina selvää näkemystä siitä, mikä edustaa valtion piirihallintoa, mikä neuvontaorganisaatiota ja koska on kyse edunvalvonnasta ja etujärjestöystä (MTK). Useimmille viljelijöille asia ei tuntunut olevan omakohtainen, erityisesti uusien sopi-
muksetekijöiden joukossa.

Tietämättömyyden ja välinpitämättömyyden joukosta kohosi kuitenkin joitakin voimakkaita miettimisen arvoisia reaktioita:

"-Ei, en minä ole yrittänyt. Minä en ole siihen järjestöön (MTK) kuulu-
nut ikäpäivänä. Kymmenen vuotta sitten olen kattonu asian. Tuottajajär-
jestöt ja neuvontajärjestöt, mikä nyt on nähty, nehän kasvatti silloin. Ei-
hän ihmisten tarvinnut omatoimisesti tehdä mitään. Se aivotoiminta lop-
pui isännältä. Mullit haettiin tehtaalle, tehtiin ohjeet, sinä vain ruokit
niitä. Kaupunkiliiton luennoitsija Uusitalo sanoi että teillä ei ole mitään
muuta merkitystä kuin isoa mahhaa kasvattaa ja AIV-läjän painona olla.
Aivotoiminta on kokonaan loppu. Niin kun nyt näkyy. Ei ne uskalla mi-
hinkäänpäin." (H9)

"Ei, mutta kun ne ei hyväksyny...en ole mitenkään vasemmistolainen, mutta storkapitalet...nyt me yritettiin saada, mä istun siinä puutarhayhdistyksessä mukana, niin helppo juttu kun pakkauspäivä laattikkoon, mutta ne ei suostunu siihen. Kysyin että miksei, mutta vastaus oli ei. Sehän on aivan älytöntä, niin helppo juttu. Ne pelkää sitä tämän ulkomailla tapahtuvan säteilytoiminnan vuoksi...miten voi olla kolme viikkoa vanhaa, senhän pitäisi olla mätä jo." (H15)

Puhuttaessa vain luomuneuvonnasta jako kolmeen eri ryhmään (pioneerit, kokeilijat, uudet) oli selkeä. Nuorimmassa ryhmässä on vallalla joko täysi mielipiteettömyys tai sitten ollaan tyytyväisiä "ei valittamista" -linjalla. Toisaalta toivottiin jämäkämpää tukea luomutuottajille, siten että valistettaisiin tuotteiden puhtaudesta jne.

Pari osasi kaivata enemmän neuvontaa ja pienempiä alueellisia yhdistyksiä. Muutama epäili neuvonnan olevan tavanomaisen viljelyn puolella, niin ettei ollut vaivautunut kysymään asiasta.

Yleisiin tutkimustuloksiin rakennettu yksityiskohtainen neuvonta asetettiin parissa haastattelussa kyseenalaiseksi.

"Se on nuorta tuo tutkimus että se tahtoo olla ettei siihen voi luottaa sokeasti. Se on niin, että tilojen olosuhteet poikkeavat toisistaan, maan kunto ja laatu, pienilmasto....Viime vuonna suositeltiin ensimmäisen kerran kauranviljelyä tälle alueelle. Sitä ennen sitä ei suositeltu kuin etelämmäs ja silti täällä on ollut siementuotantoa. En ymmärrä miten tämä on mahdollista." (H5)

Ennen tukea aloittaneet ja pioneerit ovat pitkälle samoilla linjoilla sillä erotuksella, että pioneerit ovat jo olleet tietämykseltään pitkällä luomuneuvonnan alkaessa ja ilmapiirin muuttuessa luonnonmukaiselle viljelylle suopeammaksi. He olivat aloittaessaan saaneet neuvojilta osakseen vain naurua ja ivaa. Lievimmillään pioneeriviljelijä kutsuu 70- ja 80-lukujen neuvontaa "kemikalineuvonnaksi"

"Inte är de ju intresserade av sådana saker som att de kemiska medlen blir kvar i jorden och inte finns det någon jordbrukare som är intresserad av att använda kemiska medel. Men som det nu har blivit de här senaste tiotal

åren så är det ju så att rådgivningen har gått enbart in för kemisk hantering utav alla möjliga...Nå, man kan nästan säga ohjälpl. För att inte har det egentligen varit positivt därifrån. Från MTK är det mera positiv än SLC. Speciellt ordföranden i SLC är negativt inställd. Ordföranden är också jordbrukare och odlar kemiskt och har inga funderingar alls på byta system och tycker att de ekonomiska resurstatet skulle bli mycket sämre med ekologisk odling." (H22)

"Sieltä ei ole tullu oikeastaan muuta ku lievää ivaa..."(H13)

Kotimaisen neuvonnan puuttuessa tietoa saatiin Ruotsista sikäläisiltä biodynaamisilta yhdistyksiltä ja myöhemmin kotimaisen vastaavan yhdistyksen kautta. Nykyiset neuvot saavat kiitosta, mutta heidän olinpaikkansa keskellä "kemikalineuvontaa" herättää epäilyksiä.

"Jos se on oikein voimakkaasti tämän asian puolesta, niin se tyrmää kaikkien muitten työt sitten. Kymmenen muuta puhuu kemiallisen viljelyn puolesta ja tämä yksi joutuu tyrmään nämä muut, niin se ei pysty oleen radikaalisti Kemiran tuotteita vastaan."(H13)

Ennen tukea aloittaneet kokeilijat antoivat parhaan palautteen luomuneuvonnasta. Heillä ei ollut voimakkaita negatiivisia kokemuksia, koska he eivät olleet yrittäneetkään saada apua tavallisilta neuvoilta. Heille oli itsestäänselvyys ettei sieltä apua löydy. Heidän omat kiinnostuksensa ja kokeilunsa ovat lisääntyneet yleisen kiinnostuksen myötä ja he ovat päässeet nauttimaan ensimmäisten neuvojien työstä. He ovat nähneet aloittaessaan enemmän vaivaa kuin uudet sopimuksentekijät, joten he ovat oppineet kysymään ja hakemaan tietoa. Tietoa luonnonmukaisesta viljelystä on olemassa, kunhan osaa etsiä – "kysymällä löytää".

"Kyllä sitä saa. On kyselty tuollahan se eksperti Sapeli vai mikä se on. Oisko se hollantilainen. Ulkomailta se tieteen on. Hyvin se suomea puhuu. Siltä on neuvot saatu miten kompostoidaan. ..Kyllä niistä saa ja kysymällä niistä löytyy. " (H7)

Tällä hetkellä viljelijä saa tietoa niin oman lehden, Omavarainen Maatalous, kuin yhdistyksenkin kautta – Ekoviljelijät ry. Kokeilijat ovat tyytyväisiä senkin vuoksi että he

olivat päässeet alkuun jo ennen kuin uusien aloittajien myötä neuvojien työ on ruuhkautunut. Tällä hetkellä näyttäisikin jonkinlainen alueellisten yhdistysten ja toistensa neuvomisen aika olevan käsillä luonnonmukaisessa viljelyssä. Todennäköistä on, ja eräät merkit ovat vahvistaneetkin sitä, että suuntaus on yhteiskunnan rahan vähenemiseen. Tällöin paikalliset yhdistykset voisivat olla tiheämmän ja samalla vapaaehtoisen oman neuvonnan verkosto, jonne alueelliset neuvijat koettaisivat välittää tietoa ja kokemusta muualta Suomesta ja kirjallisuudesta sekä kokemuksia ulkomailta.

Suhtautuminen määräykseen ei luomutuotannossa ole täysin myönteistä. Ihmetystä herättää lähinnä nyreä suhtautuminen turkiseläinten lantaan. Hyvin kompostoimalla siitä saa yhtä hyvää lannoitetta kuin muistakin. Vain turkislannan väkevyys asettaa ammattitaidon sekä kärsivällisyyden koetteille. Sen käyttö on kielletty vihannes- ja perunanviljelyssä. On herännyt epäily siitä että määräyksillä ollaan vain toteuttamassa joidenkin aktiivien luomuilijoiden ja ennenkaikkea suurten kaupunkien luomutuoteasiakkaiden vastenmielisyyttä turkistarhausta kohtaan. Tässä lähestytään monimutkaisia ympäristöeettisiä pohdintoja. Onko väärin että yksilöeettiseksi ratkaisuksi usein mielletty turkiseläinten tarhauksen vastustaminen estää ongelmajätteeksi joillakin alueilla muodostuneen turkiseläinten lannan järkevän hyödyntämisen.

"On se ihmeellistä, kun alussa puhuttiin, että kaikki mikä luonnosta on voidaan sinne palauttaa eli kompostointi on ihme, vaan enää ei...Kyllä siihen vaikuttaa paljon tarhauksenvastaisuus. Niin oli X sanonut, että hänellä ei ole henkilökohtaisesti tarhausta vastaan mitään, mutta liitolla on."
(H12)

Kun ryhdytään selkeiden asioiden kuten keinolannoitteiden ja myrkkujen jälkeen laattimaan tarkempaa ohjeistoa, joudutaan mielipiteiden ristiaallokkoon. "Puhdasoppisuuden puolustaminen" johtaa esimerkiksi sellaiseen ristiriitaan että luomukarjan lisääntymisessä hyväksytään keinosiemennys muttei alkionsiirtoa.

6.3. Suhtautuminen tuotteiden jakeluun

Luomutuotteiden menekistä on vallalla käsitys, että kysyntä ylittää tarjonnan. Tämä on osaksi totta, mutta mukana on myös kyselytutkimusten tuomaa harhaa. Vaikka luonnonmukaisesti viljellyistä eli luomutuotteista on korkeamman hinnan perusteella pu-

laa, niin silti luomutuotteiden jakelukanavien puutteellisuuden ja huonon organisoinnin vuoksi pienet luomuerät myydään tavanomaisen hinnoilla.

Luonnonmukaisesti viljelty tuote on kaupassa usein kilpailemassa yksin pienellä erällä tavanomaisten tuotteiden kanssa. Tällainen pieni erä saattaa asiantuntemattomalla hoidolla olla myynnissä pidempään, jolloin oletettu makuedullisuus menetetään. Luomutuotteensa maun perusteella ostava saa ehkä usein tuotteensa torilta tai suoramyyntistä, jolloin se on tuore. Vaikka maku on tärkeä ostokriteeri, niin uskon että luomutuotteiden ostajat ovat vielä pääasiassa nk. periaatteellisia ostajia, jotka haluavat tukea luomutuotantoa ja saavat samalla "hyvän mielen" ajatellessaan puhdasta luontoa ja terveyttä. Luomutuotteen puuttuessa ostos on helppo vaihtaa tavanomaiseen. Varsinaista kuluttajien luomutuotteiden vaatimusta ei vielä voida sanoa esiintyvän. Tuotteet tavanomaisesti viljeltyjen kanssa ovat liian samanlaisia. Mikäli kuluttajat entistä enemmän vaatimalla luomutuotteita "äänestäisivät" tuotantomenetelmän puolesta itse tuotteen sijasta, niin todennäköisesti tuoteuskollisuus kasvaisi.

Osaselityksenä tähän on ostohalukkuutta kartoittavat kyselytutkimukset. Kysymyksellä "ostaisitteko luomutuotteita mikäli..." ei saada selville todellisessa ostotilanteessa olevan asiakkaan käyttäytymistä. Kysymykseen vastatessaan he voivat osoittaa valituneisuuttaan ja solidaarisuutta ilman (lom)pakkoa.

Vasta kun luomutuotteiden markkinointi toimii ja tarjontaa on runsaasti, nähdään kestääkö luomutuotteiden korkeampi hinta vai painuuko se samalle tasolle kuin tavanomaisesti tuotettujen tuotteiden hinta.

Millä tavalla luomutuotteet olisi markkinoitava, oli useille viljelijöille epäselvää, varsinkin viljelijöille, jotka eivät olleet kokeilleet muita ammatteja. Tässä näkyy maatalouden asema raaka-aineen tuottajana. On vaikea yhtäkkiä vaatia viljelijöiltä markkinahenkisyyttä, kun meijerin auto on viimeiset 15 vuotta käynyt imaisemassa tilatankin tyhjäksi ja sitäkin ennen kannettiin vain tonkat tienvarteen.

Markkinointia miettineet voisi asettaa löyhästi kolmeen ryhmään.

1. Useilla haastateltavista viljelijöistä on toiveita nykyisten jalostajien ja tukkuportaiden kiinnostumisesta asialle. He näkevät luomutuotteet vain erikoistuotteina, jotka

menevät vanhojen keskusliikkeiden kautta siinä kuin muutkin tuotteet. Tämä ajatus oli vallalla uusien sopimuksentekijöiden joukossa.

2.aToisena ja pienempänä ryhmänä oli ajatus luomun ja tavallisen sovittamattomuudesta keskenään.

"Kun Vaasan mylly ostaa luomukauraa ja tekee siitä hiutaleita ja ostaa tavallista kauraa ja tekee siitä hiutaleita, niin mylly ei voi mitenkään mainostaa, että luomukaura olisi parempaa, koska he myy pääasiassa tavanomaisesta valmistettua ja silloin sellainen mainostus tyrmäisi sen markkinoinnin." (H13)

3.aOma ryhmänsä ovat sellaiset viljelijät, jotka eivät ole miettineet yleistä jalostuksena tai jakelun muotoa, mutta joilla on voimakkaasti mielessä omakohtainen suoramarkkinointi. Tässä voi nähdä jonkinlaista ylioptimismia suoramyyntin hyvydestä. Heillä on epäily kaikkea tukkutoimintaa kohtaan, ja he haluavat myös itse tehdä enemmän ja siten jalostetuilla tuotteilla (pussitus, jauhatus, leivonta) saada lisätuloa jäämään tiloille. Osalle tämä suoramyynti on toive siitä, että kotoa tullaan hakemaan tuotteet. Tällaista on vaikea kuvitella tapahtuvan ainakaan asutuskeskuksista ja pääteiltä sivussa olevilta tiloilta. Kaukaa omalla autolla ruokansa erikseen hakevat kuluttajat kuluttavat polttoaineessa pois tuotteen ekologisuuden.

Tilalta suoramyyntiä organisoituneempi ja ekologisesti vähemmän kuluttava on ruokapiirijärjestelmä. Siinä kaupungissa asuvat muodostavat ryhmän, joka ostaa isommissa erissä tuotteet suoraan viljelijältä. Tässäkin on omat ongelmansa tai paremminkin lapsentautinsa. Liian pienet ruokapiirit vievät viljelijän aikaa ja energiaa suhteettomasti verrattuna myytyihin määriin. Toisaalta isot ruokapiirit kärsivät jo mittakaavaongelmasta ja vapaachtoistyön hankaluuksista. Eri viljelijöiltä saadut isot erät täytyy pussittaa, laskuttaa ja maksaa jälleen viljelijälle. Tarkkuutta ja aikaa vaativa työ ei enää onnistu kaikilta tai maistu kaikille.

Kaupunkilaiset eivät välttämättä ymmärrä viljelijän rutiineja ja haluja, kun taas viljelijä ei osaa markkinointia eikä välttämättä tunne asiakastaan. Kun kuitenkin välikäsien epäily oli haastatteluissa selkeä, niin jonkinlainen välimuoto olisi löydettävä. Tällainen saattaisi olla viljelijä, jolla itsellä on pieni tila ja suhteellisen vähän töitä tilanpidossa sekä mahdollisesti koulutusta ja kokemusta "kaupunkiammateista" ja kaupungissa elämisestä. Hän voisi toimia tietyllä alueella ruokapiirin ostajana ja jakelijana.

6.4. Ympäristön suhtautuminen

Tämä kysymys ja siihen saadut vastaukset kertovat niin ympäristön suhtautumisesta kuin myös viljelijän suhteesta siihen. Vastauksista piirtyy tyypillisenä kuva hyvin kaavoittuneesta ja ahtaasta näkökulmasta, jolla lähiympäristö on aikaisemmin suhtautunut luonnonmukaisen viljelyn harjoittajiin. Onnistunut viljely ja sittemmin valtion tuki ovat avanneet silmiä ja aiheuttaneet uteliaisuutta. Onpa jopa aivan naapurustossa alettu kaikessa hiljaisuudessa kokeilla itsekkin, tai esimerkiksi luomutilan lähimmät naapurit ovat jättäneet myrkkynuuskutukset pois.

Yleisin ja ensimmäinen ilmaus, jolla lähiympäristön suhtautumista voisi kuvata on epäusko ja epäily viljelyn onnistumisesta. Seuraava vaihe riippuu oikeastaan ihan lähi-naapurustosta.

"Mullon sellainen käsitys kuitenkin että nämä, ainakin suurin osa näistä tavanomaisista niin ajattelee ettei siinä voi menestyä...Näky että siellä oli jalanjälkiä siellä pellonpäässä.. siellä oli seisoskeltu." (H5)

Mikäli eletään vahvalla maatalousalueella ja ympärillä on juurillaan eläviä perinteisen viljelymuodon (esim. maitotilat) harjoittajia, saattaa epäilyn jälkeen tulla pilkkanimiä ja naureskelua sekä päätelmiä siitä että tuollainen ei ainakaan meillä onnistu.

"Ehkä se on kuitenkin niin että jotka on kaikkein tietämättöimpiä näistä niin eniten laskevat leikkiä. Niitä haittaa kun eivät ite tiä mitään." (H5)

Muut viljelijät pyrkivät torjumaan uudet ajatukset jotka saattavat koskettaa omaakin tilanpitoa. Pahimmillaan se johtaa selän kääntämiseen. Tällainen suhtautuminen on jonkinverran vähentynyt.

"Täällä on pikkuisen semmonen, että jotka eivät ole liikkuneet ja nähneet ja ovat vain paikalla olleet, niin suppia näkökanta joka asiaan. Se heijastuu sitten kehitykseen. Jos naapuri jottain tekee ja suvut on siinä ympärillä ja ihmettelee, että mitä sinä nyt noin tohit, niin se jo henkisesti lanostaa. Vaikka olisi hyvä idea, niin ei uskalleta toteuttaa." (H9)

Tällainen nähdään usein ammattiviljelijöille tyypillisenä piirteenä, jossa taustalla on voimakas sitoutuminen nykyiseen tuotantoon sekä investointien mukana saatu raskas velkataakka. Velkataakka on useinmiten kiinnostuneen luomuviljelijän naapurin selitys, miksi ei itse voi siirtyä luomuviljelyyn vaikka ehkä kiinnostusta olisikin.

"Endel är väldigt intresserade och skulle sadla om bara de skulle ha råd. De har så mycket skulder att de inte vågar." (H30)

Mikäli muutosvastarinta ei ole suuri, niin luomuviljelijän onnistuminen johtaa luonnolliseen kiinnostumiseen. Jotkut naapureista kokeilevat kaikessa hiljaisuudessa luonnollisia menetelmiä. Toinen reagoititapa on esimerkiksi myrkytysten poisjättäminen luomuviljelijän peltojen ympäriltä. Onpa joku viljelijä joutunut jo tietopankin asemaan; kun jokin on mennyt naapurilta pieleen, käydään luomuviljelijältä kysymässä.

"Se on ollut positiivista, että useat on ympärillä jättäneet ruiskuttamatta. Ettei se nyt niin pakollinen olekkaan. Tuossa tien toisella puolella, sanoi että mitä hänkään sitten ja olen minä kuullut että muuallakin. Me ollaan vähän sellasia joukkosieluja." (H8)

"Positivt har de reagerat, t o m lite avundsjuk att vi får det att gå utan konstgödseln. Grannarna ringer ofta hit och säger t ex att "nu har jag någon skrotta på jordgubbar, vad skall jag göra?!" Men ofta är det ju för sent sent när man har fått de här skrottan". (H17)

Koska luonnonmukainen viljely tuottaa samanlaisia tuotteita vain hieman toisenlaisin menetelmin, niin ympäristön (aikaisempi) voimakas negatiivinen reaktio on käsitettävissä vain luonnonmukaisen viljelyn kytkemisenä julkisuudessa erilaisiin vihreisiin aatteisiin. Kun vihreys kytketään vielä erilaisiin muihin yhteiskuntaan kriittisesti suhtautuviin liikkeisiin, niin tämän kytkennän kautta on ympäristön ihmisillä mielikuvat valmiina pidemmälle meneviin johtopäätöksiin luonnonmukaisen viljelyn tarkoituseristä. Ketkä mahdollisesti tästä väärästä mielikuvasta ovat hyötyneet, ei ole kiinnostavuudestaan huolimatta tämän tutkimuksen problematiikkaa.

Jos luomuviljelijä saakin vastaanottaa muilta viljelijöiltä reaktioita naureskelusta neuvojen kysyntään, niin muiden kiinnostus ja kannustus on ollut kiitettävää. Tässä en

tarkoita tukkuliikkeitä tai vähittäiskauppaa vaan suoraan asiakkaita ja ei-maanviljelijänaapureita. Tämä näyttää monille viljelijöille riittävän kannustimeksi jatkamaan. Usein saattaa naapureiden kiinnostuksen taustalla olla myös oman suhtautumisen muutos yleisen suhtautumisen mukana.

"-Ei mitään tuollaista julkista ongelmaa ei oo. Päinvastoin on ollut. Tuolla kirkolla opettajat ja pankkitoimihenkilöt ja semmoiset ne kunnioittaa hirveästi. Maataloussihteeri on antanut hyvän lausunnon. Maatalouspiiristä on saanut mielyttävää apua ja rohkaisua...Joitakin on kylällä irvileukoja, jotka heittää että mitä se nyt tuolla tavalla." (H6)

Ympäristön suhtautuminen on tärkeää luonnonmukaisen viljelyn menetelmien kehittymisen ja paikallisten sovellutusten kannalta. Samoin kylittäinen yhteistyö tuo työvaltaiseen luomuviljelyyn uusia mahdollisuuksia. Tässä kynnyksen madaltaminen toisi todennäköisesti monenkaltaista etua maataloudelle ja viljelijöille.

7. Tulevaisuuden suunnitelmat

Luomuviljelijöiden toiveet tulevaisuuden suhteen voi jakaa karkeasti kahteen osaan: ensinnäkin suunnitelmiin, joita heillä on oman tilan kehittämiseksi sekä toiseksi odotukset yleisestä kehityksestä Suomessa. Nämä toiveet ja odotukset liittyvät luonnonmukaisen viljelyn ja kaupan kehittymiseen. Molempia leimaa epävarmuus ja pessimismi yleisestä kehityksestä suomalaisessa maataloudessa, mutta samalla lievästi voimakkaaseen vaihteleva luottamus luomutuotteiden menestykseen.

Kolmanneksi olen crottanut omaksi kappaleeksi kysymyksen suhtautumisesta yleisiin uhkakuviiin.

7.1. Omat toiveet ja suunnitelmat

Luonnonmukaisesti viljeltyjen tuotteiden jalostuksen ja jakelun kehittymättömyydestä johtuen moni viljelijä on epävarma siitä tilanteesta, jolloin heillä tulee olemaan luomutuotteita myyntiin. Tässä on eräs vakava turhautumisen vaara olemassa, koska kanavien puuttuessa tuotteet joudutaan myymään normaalilla hinnalla, eivätkä odotukset korkeammasta hinnasta toteudukaan.

Vaikka on kysymys kasvavasta viljelymuodosta, viljelijöiden uudistussuunnitelmat olivat yllättävän vähäisiä. Puolet haastatelluista oli aikonut säilyttää tuotantonsa nykyisellään niin tuotteiden, peltoalan kuin jatkojalostuksenkin suhteen. Asiaan vaikuttaa luonnollisesti iäkkäämpien viljelijöiden tilanne, jossa he eivät halua tehdä ratkaisua vaan jättävät sen tulevalle sukupolvelle. Lisäksi juuri sopimuksen tehneillä epävarmuus tulevaisuudesta jäädyttää kokeilunhalua. Tähän tilanteen samana pysytävien joukkoon kuuluvat luonnollisesti myös pioneirit, joilla on tuotanto ja myynti jo toiminut jonkin aikaa.

Yleisin muutossuunnitelma on jalostusasteen nosto ja myynti suoraan kuluttajalle. Luottamus kuluttajaan on suuri ja halu toimia suoraan hänen kanssaan vahva. Koska maanviljelijöillä on melko yleisesti ajatuksena, että kaupunkilaiset palkansaajat suhtautuvat vihamielisesti maanviljelijöihin, tällaiset suoramyymäjät voisivat toimia ruokasillan rakentajina kuluttajan ja viljelijän välillä.

"Det är ju konsumenterna som det skall komma ifrån om det blir fler och fler konsumenter som efterfrågar en sak så kommer det automatiskt till affärerna också... Jag tror nog liksom att man skall sälja direkt till affärer. Då man ju bort den där extra handen som partihandel tar och har sin egen hand på priset. Så direkt som möjligt skall man sälja" (H33)

Muutossuunnitelmia on myös lihankasvattajilla, joilla on usein mielessä karjamäärän kasvattaminen ja lisäpellon saaminen. Varsinaisia jatkojalostussuunnitelmia heillä ei ole.

Useilla maidon, lihan ja viljan tuottajilla on suunnitelmissa myös nk. rahakasvin hankkiminen. Tämä on esimerkiksi mansikka tai jokin vihannes. Rahakasvi vaatii ehkä enemmän työtä, mutta onnistuessaan tuo hyvän tuoton. Tällainen rahakasvi on myös hyvä suoramyntiartikkeli ja mikä tärkeintä, se ei kuulu tuotannon rajoitusten piiriin.

Rahakasvin hankkiminen kuvastaa erästä monille haastatelluista yhteistä piirrettä: maatalouden tuottoa ei enää haluta rakentaa vain yhden kasvilajikkeen tai tuotteen vaaraan – tukijalkoja etsitään. Tässä etsinnässä luonnonmukainen viljelymenetelmä kasvuvuorotuksineen on erinomaiseksi avuksi.

7.2. Yleiset tulevaisuuden odotukset

Viljelijöiden tulevaisuuden odotukset kietoutuvat helposti niin toiveiden kuin uhkakuvienkin osalta Euroopan yhdentymiskehitykseen. Niitä tarkastelen vasta kappaleessa 9. ja keskityn tässä kotimaan markkinoiden, neuvonnan ja yleisen ilmapiirin kehitysodotuksiin.

Läpi haastattelujen kulkee punaisena lankana ajatus siitä, että suomalaiset kuluttajat viime kädessä ratkaisevat luomutuotannon ja oikeastaan koko suomalaisen maatalouden kehityksen.

Optimistisimmat olivat sitä mieltä, että kun vain oikeaa tietoa jaetaan, niin suomalainen kuluttaja maksaa mieluummin puhtaasta ruoasta hieman enemmän. Lisää propagandaa luonnonmukaisten tuotteiden puolesta vaadittiin ja jossakin haastattelussa jopa

suomalaisen kuluttajan kouluttamista havaitsemaan erilaisten tuotteiden ja mainos-
nojen sekä tuoteselosteiden harhat.

"Jag har nog till det att det inte lönar sig att gå uppifrån, du skall inte gå
via jordbruksministern. Han vet inget om ekologisk odling eller hur män-
niskokroppen reagerar utan det måste komma nerifrån, det är konsumenten-
terna som måste bestämma om dethär. Det är liksom konsumenterna som
borde få utbildning nu." (H17)

Lisää neuvontaa ja alueellisia yhdistyksiä

Erääksi tulevaisuuden tärkeäksi asiaksi nähtiin luonnonmukaisen viljelyn neuvonnan
lisääminen.

Viljelymenetelmässä, jossa oman tuntuman ja silmän harjaantuminen ovat olennainen
osa viljelyn onnistumista, alkuvaiheen neuvonnantarve on suuri. Neuvojen lisäämisen
ohella osa haasteltavista näki pienet alueelliset yhdistykset välttämättöminä tiedon ja
avun levittäjinä. Tällaiset yhdistykset voisivat paikata sitä tarvetta, johon neuvonnalla
ei pystytä vastaamaan.

Valtion panos?

Maatalouden ylituotanto nähtiin lähes kaikissa haastatteluissa eräänä keskeisenä maa-
taloutta rasittavana tekijänä. Monet haastatelluista ihmettelivät ettei valtiolta ole
kannustanut voimakkaammin luonnonmukaiseen viljelyyn ja muuhun lannoitteiden
kulutusta vähentävään viljelytoimintaan.

Peltojen metsitys epäisenmaallista!

Peltojen metsitys, syrjäisiä pellonsiruja lukuunottamatta, sai haastateltavien yksimieli-
sen tuomion. Pelot nähtiin tulevaisuuden resurssina, joiden tuottokyky tulisi säilyttää.
Laajamittaista peltojen metsitystä pidettiin pyhänhäväistyksenä ja isien työn halvek-
sumisena.

Oma luomutukku?

Vaikka haastatteluissa kävikin ilmi vankka luottamus luomutuotteiden paremmuuteen tavanomaisiin verrattuna, niin oman luonnonmukaisiin tuotteisiin erikoistuneen tukun perustamista kannatettiin laimeasti. Asiaa ei monikaan ottanut esille, ja kysyttäessä epäily erilaisiin välikäsiin oli suurempi kuin luottamus oman tukun tuomaan onneen. **Vain joka kahdeksas haastateltava oli selkeästi oman tukun kannalla.** Näissä lu-
vuissa on tietenkin kokemuksen puutteen tuomaa epävarmuutta ja useat viljelijät painottivat rinnan monenlaista mallia.

Osa (n. 1/4) näki luomutuotteiden markkinoinnin osana nykyisiä kanavia, kunhan tuotteiden hinta on parempi. Osa oli menettänyt uskonsa täysin tukkuliikkeisiin. Arviolta kolmasosalla ei ollut mitään mielipidettä. Jokaisessa kolmessa ryhmässä (pioneerit, kokeilijat, uudet) oli niitä, jotka tähtäsivät joko suoraan myyntiin tilalta, myyntiin suoraan vähittäiskauppaan, myyntiin torilta tai esimerkiksi suoraan jauhoina leipomoon. Suoramyyntin asetti ensisijaiseksi noin neljännes, mutta se oli kuitenkin useammalla mielessä yhtenä mahdollisuutena.

Mitä vaaraa olisi kentän selkiytymättömyydestä?

Yhtenä vaarana viljelijän (miksei kuluttajankin) kannalta voidaan nähdä tuotemerkkien, välittäjäliikkeiden ja suoramyyntin viidakko. jossa "luonnonmukaisesti viljelty" –sanapari etuliitteenä kärsisi yhtä nopean haaksirikon kuin EKO –etuliite tai "kestävä kehitys". Kun kuluttaja ei saa selvää tuotteiden eroista ja monet vertailut kertovat erojen pienuudesta, niin kuluttaja palaa vanhaan tuttuun. Pesuaineiden monenlaiset merkit ja sanat ovat tuoneet kuluttajia takaisin tehopesuaineiden käyttäjiksi motolla "Tuleepahan ainakin puhdasta jälkeä".

8. Luomuviljelyyn siirtyneen viljelijän motiivit

Keskeisiä kysymyksiä tässä tutkimuksessa ovat ne syyt tai olosuhteet, joissa päätös siirtymisestä luonnonmukaiseen viljelyyn on tehty. Niin haastattelussa kuin tässä tekstissäkin käytetään termiä motiivi, koska se kattaa ehkä parhaiten kaikki jäljempänä tulevat piirteet päätökseen vaikuttavissa tekijöissä. Motiivit ovat keskeinen asia, koska ne kertovat paljon viljelijän asennoitumisesta ympäröivään maailmaan. Ne kertovat osaltaan minkälainen on viljelijän henkilökohtainen selviytymissuunnitelma.

Kysymyslomakkeessa olen jakanut motiivit lähtien abstraktimmista eettisistä ja uskonnollisista motiiveista päätyen ympäristökysymysten kautta hyvinkin henkilökohtaisiin terveydellisiin ja taloudellisiin motiiveihin.

Mikäli haluaisi tehdä oikeutta ihmisen elämässä tapahtuneille – maanviljelystä riippumattomille – muutoksille, ei jäljempänä esitellylle karsinoinnille olisi perustelua, vaan jokainen tarina 34:stä pitäisi kertoa muutamain lausein. Muista ammateista luomuviljelyyn päätyneet ovat ensin asteittain palanneet kotitalalle ja luonnonmukaisen viljelyn ajatus on tarttunut matkalla. Tällaisia persoonaan tai elämäntilanteeseen perustuvia muita tekijöitä voisivat olla esimerkiksi:

"En oo koskaan mahtunu samoohin raameihin kuin muut" (H13)

Usein myös kotitalan hoitamatta jääminen tai omien vanhempien sairastuminen ovat olleet tärkeitä tekijöitä muutettaessa maalle. Muuton jälkeen on luonnollista ollut viljelyn jatkaminen. Luonnonmukainen vaihtoehto on sitten enemmänkin noitten yleisten eettisten ja/tai terveydellisten motiivien seurausta.

8.1. Vanhat konkarit eli pioneerit –maaperän hyvinvointi ja karjan terveys

Vanhat konkarit painottivat muita selkeämmin maaperän hyvinvointia ja karjan terveyttä. Heidän ratkaisun vuotensa ajoittuvat ajalle (60–70 –luku), jolloin julkinen sana ei paljoa puhunut terveellisyydestä tai edes saastumisesta. Heidän sisäinen äänensä ja jonkinlainen intuitiivinen ymmärryksensä siitä, että on luonnollista välttää vieraita aineita, sai heidät kokeilemaan. Kuvaavaa on, että vanhimmat pioneerit löytyivät

ruotsinkielisten viljelijöiden joukosta. Heille esikuvat ovat tulleet Ruotsista ja ratkaisevassa asemassa on ollut Biodynaaminen yhdistys. Myös persoonallisia vaikuttajia on löytynyt alueelta, kuten apteekkari Bertil Pomoell, joka jo 50-luvulla puhui ja toimi vaihtoehtoisen lääkinnän ja biologisesti viljeltyjen tuotteiden puolesta Pietarsaaren seudulla.

Biodynaamisessa viljelyssä korostetaan voimakkaasti maatilán omavaraisuutta ja se näkyy myös osassa vanhojen pioneerien vastauksia. Mitä pidemmälle tilán sisäisellä ravinteiden kierrolla ja omalla työllä tuotanto on saatu aikaan, sitä enemmän henkistä tyydytystä se antaa.

Pioneereilla luonnonmukainen viljely–ruoan tuotto kietoutuu koko elämän kirjoon, oli sitten kyse ihmisenkin hyväksi mullassa työskentelevistä mikro–organismeista tai omista lapsenlapsista. Heillä eräänä tärkeänä mittapuuna on hyvä elämä. Jollakin on 35 ha viljeltyä ja päätoimenaan lihan ja viljan tuotanto, toisella on 3 ha ja pitkälle jalostetut tuotteet. Silti tai paremminkin sen vuoksi he ovat oman ekologisen lokeronsa löytäneet.

Pioneeriviljelijöille luonnonmukaiseen viljelyyn siirtyminen on yleiseen ympäristö–eettiseen ajatukseen ja laajaan terveystietoon (maaperä, eläimet, ihminen) liittyvä elämän ratkaisu. Motiiveissa on luettavissa myös selkeästi omaa elämää helpottavia piirteitä.

Kun tietää mitä syö, voi olla huoleton. Kun tietää että lapset poimivat herneenpalkoja myrkyttämättömällä pellolla, ei tarvitse olla huolissaan. On myös taloudellisesti helpottavaa näinä ylituotannon ja ruuan hinnan arvostelun aikoina olla tuote, joka varmasti menee kaupaksi (mukaeltuja lainauksia).

8.2. Kokeilijat – yleinen huoli ympäristöstä ja ihmisten terveydestä

Jonkin verran ennen tuen käyttöönottoa eli 80-luvun puolenvälin tienoilla ja sen jälkeen aloittaneet olivat selvästi yleisellä tasolla huolissaan ympäristöstä ja ruoan terveellisydestä. Myrkyjen levittämisen kokeminen vastenmieliseksi oli useilla ollut laukaisevana tekijänä. Kaksi kolmannesta kokeilijoista ilmoittaa terveyden tärkeimpien motiiviansa joukkoon. Yhtä usein haastattelussa mainitaan ympäristökysymykset.

Varsinaisia myrkkujen levityksestä aiheutuneita omakohtaisia kokemuksia oli vain parilla haastateltavalla.

"Jag hade varit och besprutat sockerbetorna och så hade jag problem med sprutan. Munstyckena förstockades. Jag skruvad upp och putsade dem och hade lite söndriga handskar så jag fick gift på händerna. Efteråt fick jag hög feber. Det fick mig nog att fundera på att kanske jag borde byta till något annat." (H33)

Vaikka kokeilijoiden haastatteluissa ei eläinten terveys tulekaan korostuneesti esille, niin se liitetään usein kuitenkin ympäristönsuojelullisten motiivien joukkoon.

"Det var ju miljöorsakerna som låg bakom. Jag var övertygad om att man måste arbeta med naturen och inte emot för att vi skall ha någon framtid kvar för kommande generationer....Jo, det är det och det är bättre för djuren också att få olika växter i sig, de hålls friskare precis som människorna." (H28)

Toisaalta tässä ryhmässä alkoivat jo taloudelliset seikat näkyä päätöksenteossa. Aavis-tettiin tavanomaisessa viljelyssä tulevat vaikeudet oli sitten kysymys suoranaista kustannusten vähentämisestä tai esimerkiksi ylituotannon tuomasta tuotteen markkinointivaikeudesta. Ympäristönsuojelun ja terveyden ohella voimakkaasti taloudellisia seikkoja korostava kokeilija on kiinnostava, koska päätöstä tehdessään hän ei ole tiennyt mitään tulevasta valtion tuesta.

Eräillä tiloilla on lisäksi helppo siirtyä luonnonmukaiseen viljelyyn. Lantaa löytyy riittävästi omalta tilalta ja onpa useilla ollut viljely "lähes luomumaista" aikaisemminkin. Uusilla siirtymäsopimuksen myötä mukaanlähteneillä viljelijöillä on kokeilijoita useammin yhtenä syynä ollut oman tilan runsas lannan määrä.

Kokeilijoilla voimistuu myös ammatillisen ylpeyden piirre. Tällaisille viljelijöille kemiallisten lannoitteiden ohjeiston noudattaminen, ruiskutusten noudattaminen sekä työn vuosittainen monotonisuus eivät enää tarjoa onnistumisen iloa tai riittäviä haasteita. Osalla myös tuotteiden nouto automaattisesti tilalta ilman omaa päänvaivaa oli turhauttavaa. Tässä piirteessä näen erään suomalaisella maaseudulla piilevän keskeisen voimavaran, jonka tulisi saada kannustusta ja tuulta siipiensä alle.

"Lähinnä se lähti siitä että jostakin päin on menoja karsittava. Silloin se on turhaan näitä liikkeitä lihottaa. Sieltäpäin se lähtee. Toiselta puolen kans ne terveydelliset seikat. Aina on ollut uuteen, tähän on vanha asia, kiinnostus uuteen, sellaiseen, jota toiset vieroksuu.....Mä oon aina sanonu, kun ne tuli sieltä (maamies)koulusta ja syydettiin apulantaa tuonne peltoon, että kyllä sinne apulantaa sopii tuonne peltoon, mutta onko se järkevää? Samaten, onko järkevää käyttää myrkkyjä. Kyllä sinne peltoon mahtuu ja kaupat vain hykertelee." (H10)

"Mulla on sellainen näkemys, aina kun ajattelee näitä asioita, niin pitäisi pystyä ajattelemaan 4–5 vuotta eteenpäin. Mitä silloin tulee tapahtumaan. Tämä luomuviljely tulee nousemaan ja monipuolistumaan ja tuotteilla on menekkiä....

Aina on ollut myönteinen elämäkatsomus. Ovat nytkin monet saarnanneet, ettei se kannata tämä maatalous ja kyllä se on huonoa. Mä olen sanonut että meillä on niin vapaa maa Suomessa, että ei ole pakko viljellä jos ei huvita. Vaihtaa – suotta saarnaa." (H9)

Eräitä persoonallisia ja omakohtaisia motiiveja ovat esimerkiksi vaatimattomuus tai vain kokeilunhalu siitä että pystyykö sitä elämään jotenkin toisella tavalla. Mukana oli myös optimistinen näkemys ihmisen teknologian kehityksestä yhä vähemmän luontoa rasittavaan suuntaan. (H, etukansi).

8.3. Uudet sopimuksentekijät – kasvavat taloudelliset odotukset sekä reagointi omaan työhön, henkiseen helpotukseen ja ylituotantoon

Vaikka kaikilla vuosina 1990 ja 1991 siirtymäsopimuksen tehneillä ajankohdan ratkaisi tuen maksatuksen aloittaminen, niin puolet olisi mitä todennäköisimmin aloittanut luonnonmukaisen viljelyn ennen pitkää muodossa tai toisessa. Karkeasti ottaen puolella luomukokeilu olisi jäänyt tekemättä. Näissä uusissa juuri sopimuksen tehneissä viljelijöissä oli pieni osa, jolla saattoi haastattelujen perusteella sanoa olevan pelkästään hyödyntämisenäkölma; "Otetaan tukirahat pois, koska itsellä on riittävästi lantaa, eikä tarvitse muuttaa toimiaan kovinkaan paljon". Hieman suurempi joukko oli

sellaisia, joilla oli taloudellisen hyödyn lisäksi heikohko terveys- tai ympäristönsuojelumotiivi.

Suurimmalla osalla on kuitenkin taustanaan aikaisemmin virinnyt kiinnostus luonnonmukaiseen viljelyyn, joka sitten maatalouden ahdingon ja tuen myötä laukesi. Toisaalta näissä aloittaneissa oli selvästi suurin joukko, joka myös odottaa tuotteiltaan parempaa hintaa ja heidän kohdallaan saattaakin ajoittua ikävästi samoille vuosille vaikeimmat viljelyn alkuvaikeudet sekä hinnan alentuminen.

Uusissa sopimuksentekijöissä oli mukana useita sellaisia, joilla pääasiallinen motiivi oli jokin muu kuin taloudellinen, ympäristönsuojelullinen tai terveydellinen. Tällaisia "omituisia" motiiveja oli ammatillisiin seikkoihin liittyvä motiivi tai ylituotanto sekä kokonaisvaltainen elämäntapa, johon luonnonmukainen viljely sopi hyvin.

"Mua kiinnosti se asia ja tuota se jotenkin kiinnostaa siinä että miten saada maa tuottamaan ja kasvamaan ihan sen omilla ehdoilla ja sitten sitä voi siinä vähän autella. Se on jotenkin kiehtovaa. On se vähän haastavampaa kuin tämä tavanomainen." (H5)

"Ja, det hänger kanske ihop med livstilen och den allmänna livsfilosofin" (H19)

8.4. Motiivien tarkastelua

Motiivien painotuksissa on eroja pioneerien, kokeneiden sekä juuri tuen mukana aloittaneiden välillä.

Pioneereilla yleiset eettiset ja terveydelliset kysymykset hallitsevat, kokeilijoilla ympäristönsuojelu sekä ammatilliset haasteet ja uusilla sopimuksentekijöillä nousevat taloudelliset seikat ympäristönsuojelun ohella muita enemmän esille. Ylituotannon mukanaan tuomat ongelmat ovat selvästi näkyvissä myöhemmin aloittaneilla.

Seuraavassa tarkastelen kutakin erottamaani motiivialuetta erillään, siitä huolimatta, että se tekee väkivaltaa viljelijän kokonaisuutena hahmottamiselle.

8.4.1. Uskonnolliset ja eettiset motiivit.

Varsinaisia uskonnollisia motiiveja on vaikea nähdä vastauksista. Silti jokaisessa ryhmässä löytyy haastateltava, jolla ovat pinnassa eettiset kysymykset suoraan uskonnosta. Kristillisestä etiikasta ponnistava vaatimattomuuden kunnioitus, tuhlauksen välttäminen ja eräänlainen pyrkimys hyvään elämään näyttäytyy muutamissa haastatteluissa selkeästi. Samansävyisiin motiiveihin voidaan lukea myös biodynaamisen viljelyn taustalla oleva steinerilainen antroposofia.

Vaikka useimmat eettiset pohdinnat voidaan palauttaa kristilliseen etiikkaan, niin haastatteluista erottuu selvästi elämän kunnioituksen (puhtaus, terveellisyys, eläinten oikeudet, tulevat sukupolvet), terveen talonpoikaisjärjen ja kristillisen vaatimattomuuden liitto.

8.4.2. Ympäristönsuojelu

Suurin osa viljelijöistä ilmoittaa ympäristönsuojelun itsestäänselvyytensä erääksi motiiviksi siirtymiselle luonnonmukaiseen viljelyyn. Varsinainen omakohtainen pohdinta puuttuu monelta. Osalle heistä vauriot ympäristölle ovat olemassa oikeastaan vain myrkytyksinä. Ympäristöön joutuvista ravinteista puhuttaessa lähes kaikki, jotka ilmoittavat ympäristönsuojelun erääksi motiiveistaan, pitävät luonnonmukaista viljelyä aina ja itsestäänselvästi ympäristöystävällisempänä kuin tavanomaista. Asia ei ole näin yksiselitteinen. Huonosti hoidettu luomutila voi rasittaa ympäröivää vesistöä ja ilmaa pahemmin kuin esimerkiksi tavanomainen tila, jossa käytetään keinolannoitteita huolellisesti ja kohtuudella.

Luomuviljelyn ympäristöystävällisyys voidaan jakaa karkeasti kahteen osaan, joista ensimmäisestä viljelijöillä selvästikin on ajatuksia ja tietoa:

1. Maatilalle, viljelyyn suoranaisesti liittyvät toiminnot. Tällaisia ovat myrkytyksettä sekä maaperän hyvinvointiin liittyvät kysymykset. Pieneliöiden tarpeellisuus maan hyvinvoinnissa tiedettiin ja kompostoinnin sekä viherlannoituksen edullisuus. Myrkytysten poisjäänti on monille selkeä parannus ympäröivän luonnon kannalta. Se näkyykin haastateltavien vastauksissa.

"Där är ju nog när man far ut en kväll den här tiden när de besprutar, man borde ha masken på att kunna gå ut överhuvudtagen. Mina föräldrar bor i arealen och min mamma lider lite av astma hon har väldiga obehag när de sprutar där runt våra ägor där men de får nog vara inne och sätta fast alla fönster när de besprutar för det är bara ett moln över hela arealen."
(H34)

2. Ehkä viljelymuotojen ympäristöystävällisyyden kiistanalaisin kysymys on **ravinteiden pääsy sinne, missä niistä on haittaa (veteen ja ilmaan)**. Samalla voidaan puhua myös taloudellisista menetyksistä, kun ravinteet ovat muualla kuin kasvien hyödynnettävissä. Varmuutta ei ole siitä, mikä on käytännön tilanne luomutiloilla. Huonosti hoidettuna luomutilalta voi karata ravinteita huuhtoutumalla vesistöön tai haihtumalla ammoniakkinä ilmaan. Kompostoinnissa (huolellisestikin hoidettuna) aiheutuva ravinnehävikki (typpi) onkin yksi luomuviljelyn ongelmista.

Ravinnetaselaskelmista (kuinka paljon tilalle tuodaan ravinteita, esim. typpeä, ja kuinka paljon sieltä viedään pois) selviää, että esimerkiksi typpilannoitus ympäristöön on kasvanut 1960-luvun alun muutamasta kymmenestä kilosta noin 130 kiloon typpeä hehtaarille. Ympäristöön tästä typpikuormasta menee puolet ja saman verran saadaan sadon mukana (Seuri, Maaseudun Tulevaisuus 2.4.–92). Keinolannoituksen helppous saattaa myös joskus jättää karjanlannan lähinnä jätteeksi tai johtaa yllannoitukseen. Tällaisen "hukkainvestoinnin" edessä tehomaaatalouden tehokkuus asettuu uuteen valoon.

8.4.3. Ylituotanto

Julkisuudessa taajaan käsitelty ylituotanto ja sen tuoma rasitus kansantaloudelle on kantanut "hyvän" hedelmän. Tavallista viljelijää on syyllistetty niin paljon, että hän haluaa nähdä luomuviljelyssä pelastuksen tähän ongelmaan. Ainakin siirtyminen luonnonmukaiseen viljelyyn päästää viljelijän osasyllisyydestä. Tämä korostuu erityisesti uusilla sopimuksentekijöillä. Pioneereilla asia ei ole oleellinen tai ainakaan omakohtainen.

8.4.4. Terveys- ja makukysymykset

Luonnonmukaisesti viljellyn ruoan terveellisyys korostui selvästi erityisesti vanhojen pioneerien vastauksissa. Yleensäkin terveydelliset motiivit olivat lähes poikkeuksetta kahden tärkeimmän motiivin joukossa. Tarkempaa näkemystä luomutuotteiden terveellisyydestä ei uusilla sopimuksentekijöillä ja kokeilijoilla ollut. Luonnonmukaisessa viljelyssä kompostilla ja viherlannoituksella hoidetun, terveen ja monipuolisesti ravinteita sisältävän maaperän oletetaan tekevän kasveistakin hivenainepitoisempia ja siten terveellisempiä.

Mitään tarkempaa crittelyä viljelymuotojen vaikutuksesta tuotteen terveellisyyteen haastateltavat eivät luonnollisestikaan osanneet sanoa, sillä siinä asiantuntijatkin ovat epävarmoja. Erilaiset laboratoriomääritykset eivät näe suurta eroa luomutuotteiden ja tavanomaisesti viljeltyjen välillä. Edelläkuvatusta maaperän yleistä hyvinvointia vaalivasta periaatteesta voidaan johtaa se että **luonnonmukaisesti viljelty tuote on suuremmalla todennäköisyydellä terveellisempi kuin tavanomainen keinolannoitella ja myrkyillä kasvatettu.**

Molempien viljelymenetelmien suuren laatuvahtelun takia luomutuotteen terveellisyys ei aina ole taattua.

Useimmiten viljelijöillä menivät sekaisin viljelymenetelmien terveellisyyden vertailu ja yleensä ruoan terveellisyys. He saattoivat aloittaa puheensa ajatuksella, että luonnonmukainen tuote on tietenkin terveellisempää, mutta samassa jo puhuivatkin erilaisista lisäaineista. Pitkälle jalostettujen ruokien hivenaineköyhyys sekä lisäaineet nähtiin monissa puheenvuoroissa suurempana ruokaa pilaavana tekijänä kuin viljelytapa.

Makuasioissa suhtautuminen oli ehdotonta. Esimerkiksi keinolannoitettu peruna ja vihannekset tuomittiin usein auttamattoman mauttomina. Tässä voi olla kysymys muuallakin haastatteluissa ilmennyt solidaarisuus tavanomaisin menetelmin toimivaa ammattiveljeä kohtaan. Kun ei haluta syyttää toisen tuotteita epäterveellisiksi tai viljelymenetelmää luontoa tuhoavaksi, niin omien tuotteiden (luomu-) makuasioissa voidaan antaa jo hieman ylisanojakin.

"Kyllä sen huomaa, kun menee laitosruokaloihin, siellä se on se ammattiviljelijän perunanlösy siellä ruokasalissa. Menee puolittain se ruokahalu

siinä....ettei ole ihme, jos lapset syövät makaroonia, kun perunat ovat niin mauttomia ja värittömiä vesipalloja." (H13)

Terveys- ja makukysymykset ovatkin yksi luonnonmukaisen viljelyn ja siihen liittyvän keskustelun mielenkiintoisimmista piirteistä. Maun ja terveellisuuden perusteella luomutuotteita pääasiassa ostetaan, mutta yleisesti käytössä olevilla tutkimusmenetelmillä juuri näitä etuja on vaikein todistaa.

Mikäli luonnonmukaista viljelyä halutaan edistää vetoamalla tieteelliseen tietoon, parhaiten luonnonmukaisia menetelmiä puoltavat kansantaloudelliset, ympäristönsuojelliset sekä alue- ja kehityskaupoliittiset arviot (tarkemmin kpl 10.)

8.4.5. Taloudelliset motiivit

Vaikka vain osalla viljelijöistä on ajatuksia kansantaloudellisista säästöistä siirryttäessä luonnonmukaiseen viljelyyn, niin kaikilla on jonkinlaisia henkilökohtaisia taloudellisia motiiveja. Ensinnäkään kukaan ei olisi siihen ryhtynyt, ellei se olisi taloudellisesti kannattavaa. Toiseksi lähes jokaisella on odotuksia paremmasta hinnasta siirryttäessä luomuviljelyyn. Kolmanneksi hyvin monella on omaa lannantuotantoa niin paljon että sen oikein hyödyntämällä syntyy säästöä lannoituskustannuksissa. Sanoopa yksi viljelijä tärkeänä syynä siirtymiseen olleen tarve ryhtyä kustannusjahtiin.

Osa on sitä mieltä että luonnonmukainen viljely onnistuu vaikka myisi samoilla hinnoilla kuin tavanomaistakin tuotetta.

"Jaa, då i början under de tre första åren så fick jag ju inget bättre pris utan jag sålde ju för samma pris och samma platser som alla andra. Jag tyckte det gick bra. Nog tror jag att det skall gå bra med samma pris....Ja, jag har nog varit försiktig med stora investeringar nästan hela tiden." (H33)

"-Hinta?- Se on ihan sama, etten ole sillä tavalla hinnalla kurkotellu tässä vaiheessa." (H9)

8.4.6. Ammatilliset motiivit

Luonnonmukaista viljelyä pidetään yleisesti vaativampana kuin tavanomaista viljelyä.

"Minun mielestäni se vaatii enemmän ammattitaitoa kuin tavanomainen viljely. Väkilannoitteilla saa kasvamaan, vaikka tekisi isojakin virheitä."
(H5)

Rikkakasvien ja tuholaisten torjunta vaatii oikea-aikaista maanmuokkausta ja tarkempaa seurantaa. Lisäksi jo aikaisemmin mainittu onnistumisen paine on luomuviljelijällä suuri.

"-En tiä, jos ei sitten alitajuisesti. En mä ainakaan, ei se mua haittaa. Ainakaan vielä..kovin paljo. Voihan se pikkusen kun tietää että sitä katotaan vähän tarkemmin." (H5)

Toisaalta useassa haastattelussa tuli esille luomuviljelyn kiinnostavuus ammatillisena haasteena. Vaikka tavanomaisen viljelyn keinolannoitukset, myrkytykset ohjeistoinen antavat varmuuden sadosta, niin ne vievät samalla osansa henkilökohtaisesta onnistumisen ilosta.

"Mua kiinnosti se asia ja tuota se jotenkin kiinnostaa siinä että saada maa tuottamaan ja kasvamaan ihan sen omilla ehdoilla ja sitten sitä voi siinä autella. Se on jotenkin kiehtovaa. On se vähän haastavampaa kuin tämä tavanomainen." (H5)

Voipa nähdä joissakin itsevarmimmista luomuviljelijöistä kritiikkiä yleensä viljelijöiden napinaa kohtaan.

Ammatilliset haasteet nähtiin ehkä selkeimmin yhtenä tärkeistä motiiveista kokeilijoiden joukossa.

8.4.7. Elämäntapa

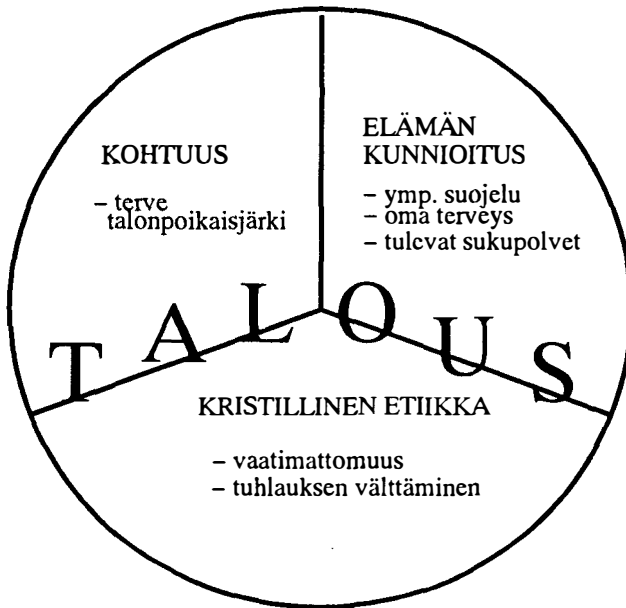
Yritän tässä kohdassa selvittää mitä eroa on sillä, että ensin on elämäntapa ja sen jälkeen luomuviljely tai ensin on luomuviljely ja sitten siitä lähtöisin muodostuu elämäntapa. Tällä on merkitystä itsepintaisen "risupartavouhottajasyndrooman" tarkastelussa. Tämä syndrooma vaivaa sängen useita ihmisiä tai heillä on ainakin tämän syndrooman aiheuttama harhainen kuva luonnonmukaisin menetelmin maata viljelevästä ihmisestä.

Useimmilla haastateltavista, joilla luonnonmukaisesta viljelystä on muodostunut eräänlainen elämäntapa, taloudelliset kysymykset kietoutuvat eettiseen maailmankatsomukseen tuhlauksen välttämisestä isien maan vaalimiseen. Terveydelliset seikat eivät ole pinnassa, mutta alitajuisesti ne vaikuttavat päätöksentekoon. Joku lähisukulainen on potanut vakavaa allergiaa tms., jota sitten ruokavaliota turhuuksista puhdistamalla on hoidettu. Heillä luonnonmukainen viljely oli muovannut omalta ratkaisevalta osaltaan sitä maailmankuvaa, jonka mukaan he elävät.

Elämäntapakysymyksen voisi palauttaa kohtaan eettisistä ja uskonnollisista motiiveista (8.2.1.), mutta erillisenä käsittely auttaa heittämään erään ennakkokäsityksen romkoppaan. Yksi sitkeimmistä kuvista luomuviljelystä puhuttaessa on idealistinen pirtanauhoihin sonnustautunut nuoripari, joka on omantunnon syistä tai kapinasta mätää yhteiskuntaa kohtaan ollut pakotettu lähtemään maalle todelliseen elämään viljelemään itselleen puhdasta ruokaa. Henkilökohtaisena ratkaisuna tällainen maallepako on varmasti mitä kannatettavin. Olennaista on tässä se, ettei tämääntapaisia pakenijoita löydy niiden haastateltavien joukosta, joita tähän tutkimukseen on otettu, eikä heitä löydy myöskään koko perusjoukosta. Ne, jotka ovat ylläkuvatulla tavalla maalle muuttaneet, ovat todellisuuden edessä joko sitkeästi oppineet oman tapansa saada elanto maalta tai sitten palanneet kaupunkiin.

Tällä hetkellä luomuviljelijä on tavallinen suomalainen, lähes koko ikänsä maalla asunut päätoiminen tai sivutoiminen maanviljelijä. Heille on hiljalleen muodostunut ympäristöeettisistä, terveydellisistä, taloudellisista kysymyksistä yhtenäinen suhtautuminen, jonka he mieluummin kuvaavat sanalla elämäntapa. Tämä on hyvin selkeä vanhoilla pioneereilla ja muutamilla kokeilijoilla sekä näyttäytyy joissakin uusien sopimuksentekijöiden haastatteluissa paremman elämän etsintänä.

Uusien sopimuskentekijöiden keskuudessa vaihtelu on voimakkainta. Heissä on pitkäkällisesti eettisiä pohdintoja harrastaneita elämäntapaihmissä sekä vain tukimarkkojen vuoksi mukaan lähteneitä.

9. Viljelijän suhtautuminen erilaisiin uhkakuviin.

Luonnonmukaisen viljelymenetelmän valinneilta pyrittiin selvittämään myös suhtautumista erilaisiin maatalouden ja maaseudun uhkakuviin.

Päällimmäisenä nousi Suomen mahdollinen liittyminen Euroopan yhteisöön ja sen merkitys maataloudelle ja ruuan hintoihin. Yksikään haastatelluista 34 viljelijästä ei pelännyt Euroopan yhdentymistä ja Suomen liittymistä yhteisön jäseneksi. Varsinaisia aktiivisia EY:n kannattajia ei myöskään löytynyt luonnonmukaisen viljelyn valinneiden joukosta. Erilaisten pyöreiden ja epätietoisten vastausten lisäksi oli yllättävän paljon vastauksia, joissa selvästi odotettiin integraation silmiä avaavaa vaikutusta, jolloin kotimainen puhdas ruoka nousisi arvoon. Ulkomailta tuotavaa ruokaa pidettiin yksiselitteisesti saastuneempana ja myöskin hinnan alenemiseen suhtauduttiin voittopuolisesti epäillen.

Nähtiin nk. maailmanmarkkinahintojen olevan keinotekoisia – ylimääräerien polkumyyntihinnasta laskettuja. Samoin ihmeteltiin ruoan kuljettamisen kannattavuutta tänne pohjoiseen. Toisaalta oltiin valmiit siihen että ruoan hinta alenee ja viljelijäkin joutuu tinkimään elintasostaan (muutamissa vastauksissa). Haastateltavat pitivät myös välikäsien osuutta ruoan hinnasta kohtuuttoman suurena.

Usko siihen, että suomalainen kuluttaja loppujen lopuksi valitsee puhtaan kotimaisen oli hämmästyttävän luja. Tässä voidaan jopa puhua jonkinlaisen harhan olemassaolosta. Samaa voisi sanoa luottamuksesta tai uskosta siihen että suomalaista puhdasta ruokaa viedään tulevaisuudessa Eurooppaan.

Haastatteluissa piirtyi käsitys myös siitä, ettei Suomella ole varaa jättäytyä ulkomaisen ruoan tuonnin varaan ja autioittaa maaseutuaan. Tässä näkyi myös eräänlainen passiivinen luottamus siihen, että joku hoitaa asian. Omia keinoja tehdä asiantilalle jotakin oli lähinnä kuluttajan luottamuksen voittaminen.

Eräänä maaseutua uhkaavana tekijänä nähtiin myös liian ehdoton rajausta sille, keitä tulevaisuuden valtion tai EY:n tuki koskisi. Tämän näkivät uhkana erityisesti ne, jotka joutuivat maatilan pienuuden vuoksi olemaan tilan ulkopuolisissa

ansiotyössä. Väliinputoajia epäiltiin löytyvän paljon, mikäli tukemisen arvoinen päätoiminen eurotila määriteltäisiin ehdottomalla kriteerillä (pinta-ala tms.).

"Kun ne puhuu siitä että tuki siirtyisi enemmän tuohon suoraan tulotukehen, ja siirrettäis osa-aikasilta pois. Mun mielestä se on vaarallinen kehitys. Jos omaa työtä ajattelee, niin pahimmassa tapauksessa joutuisi luopumaan koko luomusta ja siirtymään vallan siihen tehoviljelyyn. Jos haluaa olla osallisena valtion tuesta. Ei millään pysty kilpaileen edes luomutuotteilla, jos toiset saa tulotukea." (H3)

Muista uhkakuvista ympäristökysymykset saivat huomiota, mutta vakavia uhkakuvia ei kellään ollut. Lähinnä oltiin huolissaan maaperän kunnosta, vesistöistä ja joissakin puheenvuoroissa myös pohjavesien kunnosta. Voittopuolisesti maatalouden katsottiin olevan velvoitettu hoitamaan oman osansa ympäristönsuojelussa. Muutamissa haastatteluissa tuli esille näkemys ympäristöhaittojen puuttumisesta maaseudulta. Niitä ei joko ollut tai sitten niiden merkitystä teollisuuden ja asutuskeskusten saasteiden rinnalla pidettiin olemattomina.

"Mjaa, nog finns det ju miljöproblem alltid men inte på landet utan i städerna och runt städerna där fabrikerna finns." (H20)

Puolustusreaktion lisäksi löytyi huolestuneita sävyjä maatalouden kemikalisoitumisen vaikutuksista omaan elinympäristöön.

"Minä en sitä tiedä, eikä se myrkynehaju siitä lopu, kun toiset kylällä levittää. Mutta se oli kesällä aina kurjaa, kun se hormonituho haisi monta päivää tai viikkoakin jälkikäteen. Kyllähän sitä ajattelee että mitä sitä linnutkin hakee sapuskaa pelloista." (H3)

Ylituotannon supistaminen nähtiin lähes 100 %:sti yhdeksi tärkeäksi tekijäksi maatalouden kehittämistyössä, mutta lähes yhtä yksimielisesti peltojen metsittämistä pidettiin huonona, ei-toivottuna menetelmänä, jopa moraalisesti arveluttavana. Sen katsottiin loukkaavan maailman nälkäänäkeviä ja edellisten sukupolvien raivaustyötä. Metsittäminen nähtiin myös ristiriitaisena puun alenevan kysynnän kanssa. Maatalouden laajaperäistämistä pidettiin joissakin haastatteluissa eräänä hyvä-

nä vaihtoehtona luomuviljelyn laajenemisen rinnalla. Saman verran oli äänenpainoja koko maan maatalouden saattamiseksi luonnonmukaiselle viljelylle.

Saastunut Eurooppa – puhdas Suomi !!??

Suomalaisen ruoan vientiä laajemmassa mitassa Keski-Eurooppaan tuskin tapahtuu muutoin kuin vakavan ympäristökatastrofin seurauksena. Luonnonmukainen viljely on voimakasta Keski-Euroopassa (esim. Sveitsi, Saksa, Hollanti). Lisäksi EY-määräyksiin pyritään tavallista viljelijää jatkuvasti houkuttelemaan ja pakotamaankin vähemmän ympäristöä rasittavaan maatalouteen. Lisäpalkkio on luvassa tiiloille, jotka vähentävät karjan määrää lähemmäs maaperän sietokykyä (nautayksikkö/peltohehtaari n. 2) . Toisaalta on loogisesti epäilyttävää kuvitella Suomesta vietävän laajassa mitassa ruokaa tavallisissa oloissa (=ilman katastrofia). Tämä laajamittainen vientihän tarkoittaisi yhä suurempia lannoitepanoksia ja myrkytyksiä. Luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymisellä saataisiin puhtaan maan maine, mutta tuotannon vähentyessä ei juuri ruokaa vientiin liikenisä. Tämä ei luonnollisestikaan päde pitkälle jalostettuihin tuotteisiin, joissa tuoteidea on kaikki kaikessa ja puhkaus vain hyvä tuoteseloste.

Liiallinen lannoitus Keski-Euroopassa ja erityisesti Hollannissa, johon usein viitataan puhuttaessa ruoan "saastuneisuudesta", näkyy ensin pohjavesissä. Varsinaisen lopputuotteen laadun mittaaminen onkin vaikeampaa. Liikalannoitus ei ole lopputuotteesta kovin helposti mitattavissa. Liikalannoitus ei myöskään ole koko Euroopan ongelma.

Erilaiset myrkkyyjämät ja raskasmetallimäärät ovat pieniä mitattavaksi ja pitoisuusrajat terveydelle vaarallisista määristä korkeat. Näiden rajojen ylittäminen ei normaalioloissa käy helposti. Tästä pitävät huolen varmasti keskeiset EY -maat, joille oma maatalous on kaikki kaikessa – erityisesti Ranska. Sitäpaitsi Uusimaa, Turun- ja Porin lääni, Hämeen lääni sekä Kymenlaakso ovat riittävän teollistuneita ja kansainvälisten tuulien armoilla niin, että suuria eroja esimerkiksi tanskalaisiin tuotteisiin ei pääse muodostumaan.

On myös kyseenalaista pitää yllä mielikuvaa, että me Suomessa tuotamme puhdasta ruokaa, koska tällainen painotus sisältää automaattisesti sisäänrakennetun ajatuksen,

että keskieurooppalainen ruoka on likaista, saastunutta. Mitkään terveys- tai kuolintilastot eivät pysty sellaista osoittamaan.

10. Luonnonmukainen viljely mahdollisuutena eli pohdintoja haastateltujen luomutuottajien ajatusten pohjalta.

Luonnonmukainen viljely näyttäytyy usein vain eräänä erikoistuotannon muotona. Sitä se onkin, niin kauan kuin sen tuottamia tuotteita yleisesti pidetään muista vastaavista maataloustuotteista poikkeavina. Se on kustannusjahtia, reagointia markkinoihin, jopa hyvää asiakaspalvelua. Se on kaikkea tätä, mutta useimmilla luonnonmukaisen viljelyn valinneilla kulkee mielessä tietoisesti tai tiedostamattaan syvempiä virtauksia. Tämä näkyy puhtaimmillaan yksinkertaisen elämän ja vaatimattomuuden ylistyksissä sekä murheena ruiskutusten jälkeisestä hiljaisuudesta pelloilla ja pientareilla. Se näyttäytyy myös selkeäsanaisena ilmauksena vapauttavasta tunteesta, kun ei itse ole enää mukana kasvattamassa valtion vajetta ylituotannolla.

Luonnonmukaisen viljelyn valinta ja varsinkin sinnikäs pitäytyminen siinä on reagointia hyvinkin monisäikeisiin ongelmiin lähtien maailman nälänhädästä päätyen oman ammatillisen turhautumisen torjuntaan. Monille tavallinen viljely keinolannoitteineen ja myrkkyyneen sekä tuotannon rajoituksineen on henkisessä pääteisteessään. Elämäntilanteiden monimutkaisuus ja ratkaisujen tuoma henkinen voima jo sinällään kehottaa suhtautumaan luonnonmukaiseen viljelyyn ennen muuta tienä haasteelliseen, vastuun ottavaan viljelyyn ja yrittämiseen maaseudulla.

10.1 Ihmiselle

Kun puhutaan maanviljelijästä, joka valitsee luonnonmukaisen viljelyn tavakseen tuottaa ruokaa, voidaan yksinkertaistetusti nähdä hänen etsivän ratkaisua kolmella toisistaan erotettavalla tavalla tai kolmesta eri syystä. Tässäkään ei ole mitään selviä viljelijäryhmiä, eikä yksi viljelijä ole vain yhdessä näkökulmassa lähestymässä luonnonmukaista viljelyä..

1. Selviytymisstrategia

Käytännöllisin ja taloudellisin etsinnän muoto on eräänlainen selviytymismalli. **Maa-
talouden ongelmat koetaan uhkina ja tavanomainen maatalous nähdään huonona
sijoituksena tulevaisuudessa.** Siksi on jo oman talouden kannalta parempi suuntautua
tuotteisiin, joilla on tulevaisuudessakin kysyntää. Tämä on reagointia ruoan puhtauden
vaatimuksiin ja ylituotannon tuomiin tuotannon rajoituksiin.

Toinen tähän liittyvä taloudellisuuden piirre on mahdollisuus itse vaikuttaa tilan me-
noihin (lannoitteet, laitteet, myrkyt) sekä tuloihin (ammattitaidon näkyminen saadoissa).

2. Ammatillinen haaste

Jo edelläkuvattu selviytymisstrategia on reagointia joustavasti uhkakuvien edessä eli
haasteen ottamista vastaan maatalouden kehittämisessä. Samalla tavalla **yhä useampi
näkee haasteita luonnonmukaisessa viljelyssä ammattitaitonsa kehittämiseksi ja
laajentamiseksi.** Tästä kertovat ilmaisut "koskaan tätä ei täysin hallitse" ja "aina on
jotakin opittavaa". Luonnonmukainen viljely sitoo maanviljelijää paremmin juuri sii-
hen tilaan millä on viljelty, koska luonnonmukaisessa viljelyssä maan tarkka tuntemus
antaa harjaantuneelle viljelijälle viestit oikeasta kylvöajasta yms.

Samalla kun luomuviljely on reagointia kasvaneeseen tuotteiden kysyntään, niin siinä
on lähtökohtana asiakkaan palvelu, joka vain kasvaa erilaisissa suoramyynneissä ja
ruokapiirien palvelussa. Tällä tavalla viljelijä joutuu miettimään pakosta markkinoi-
miskysymyksiä ja sen myötä uudet ideat esimerkiksi jatkojalostuksesta tai muusta tilan
toiminnan kehittämisestä voivat viritä.

3. Henkinen helpotus

Kolmas ihmiselle ja ehkä tärkein ulottuvuus luomuviljelyssä on sen sisältämä vastaus
viljelijässä heränneisiin eettisiin kysymyksiin. Ajatukset siitä miten meidän pitäisi
"työskennellä luonnon kanssa, eikä sitä vastaan" kertovat siitä henkisestä epävarmuu-
desta, mitä koetaan kemikaalien levittämisessä luontoon. Siirtymällä luonnonmukai-

seen viljelyyn on ihminen ottanut erään askelen oman elämänsä hallintaan, silti haluamatta negatiivisessa mielessä hallita kaiken olevaisen elämää ympärillään.

Myös maatalouden ympäristökysymykset, ylituotannon kansantaloutta rasittavat piirteet ja puhe ruuan hinnasta ja terveellisyydestä aiheuttavat henkistä painetta ja joskus syyllisyyttäkin. Tähän ahdistukseen tuo helpotusta ajatus, että luonnomukaisena viljelijänä en ole näitä ongelmia aiheuttamassa.

Monille luonnomukainen viljely on elämän kunnioittamista ja isien raivaaman maaperän vaalimista. Näinä talouskasvuahneuden jälkiaikoina ja myös uuden kasvun suunnittelua seurattaessa ei todennäköisesti paljon parempaa syytä omalle työlleen voi löytää.

10.2. Maatilalle

Viljelijän henkinen hyvinvointi ja vireys näkyy tilan hoidossa. Jos ihminen on päättänyt elää maaseudulla ja ottaa elantonsa maataloudesta ja sen liitännäisistä, niin tilakoolla ei ole tavoitteen kannalta suurta merkitystä. Tilakoko luonnollisesti sanelee mihin suuntaa toimintoja voi kehittää, mutta sillä ei ole kannattavuuden kanssa läheskään niin suurta merkitystä kuin annetaan ymmärtää. Tämä käy ilmi jo siitä, että samalla tuotannon suunnalla kaksi tilaa saattaa tulla hyvin eri tavalla toimeen. Isolla tilalla (esim. 30 ha) pidetään lisämaan saamista tärkeänä, kun taas hieman päälle 10 ha tila tulee mainiosti toimeen. Isolla on lisäksi maatilan ulkopuolisia tuloja, joita ei pienemmällä ole. Pienemmän tilan omistajat ovat valinneet elämänmuodon, jolla he tulevat toimeen. On täysin mielivaltaista lähteä ratkaisemaan maaseudun tai edes maatalouden ongelmia kiinnittämällä päähuomio tilakokoon. Suurella tilalla on kehityksen linja jo valittu ja sen vuoksi muuntautuminen vaivalloisempaa. Pienillä tiloilla on jatkuvasti kysymys eräänlaisesta eloonjäämisestä. Niillä on sen vuoksi suuria tiloja paremmat mahdollisuudet keksiä ja vastaanottaa "täysin uusia" innovaatioita.

Luonnomukainen viljely mahdollistaa maatilalla suuren ravinneomavaraisuuden ja muutenkin vähän ostopanoksista riippuvaisen talouden. Maatilojen voimakas velkaantuminen vaikeuttaa siirtymistä luonnomukaiseen viljelyyn. Siirtyminen pelottaa, koska pelätään tuotannon vähentymistä, vaikka muuten mielenkiintoa riittäisikin.

Luonnonmukainen viljely nähdään voimakkaana sitoutumisena siihen maatalaan, jota viljelee. Tämä johtuu siitä että luonnonmukaisessa viljelyssä muodostuu vuosien mittaan tuntuma juuri sen tilan maihin ja mikä niille soveltuu. Lisäksi maan tuottavaan kuntoon saattaminen on nostanut maan arvoa juuri viljelysmaana ja silloin siitä on vaikea luopua ja esimerkiksi harkita maatalan muualta ostamista. Tällainen turpeeseen sitoutuminen voi jostakin näkökulmasta olla vanhanaikaista ja ahdistavaa ja se ehkä sotii vakavasti maatilayrittämisen niitä virtauksia vastaan, jotka kehottavat maanviljelijää suhtautumaan tilaan kuin liikeyritykseen.

Ruotsalainen neuvoja ja tutkija Ulrich Nitsch näkee maatalouden harjoittamisessa, nimenomaan pohjoismaalaisen perhevilmän näkökulmasta, paljon muita keskeisiä ja arvokkaita tekijöitä. Tällaisia ovat työskentely tulevan sukupolven hyväksi, työn itsenäisyys ja vapaus jne. Tällainen lähtökohta tilan kehittämiseen olisi vähintäinkin yhtä arvokas kuin liiketaloudellinenkin. Liiketaloudellisesta näkökulmasta voidaan ottaa ne elementit, jotka nimenomaan tietyissä tilanteissa auttavat viljelijää tarkastelemaan omien toimien taloudellista mielekkyyttä. Tällä tavoin voitaisiin moni henkilökohtaisen elämän haaksirikko välttää, mutta määrääväksi periaatteeksi tällainen liiketaloudellinen toimintaperiaate ei kaikille tiloille sovellu.

10.3. Maatilojen väliselle yhteistyölle – renkaalle tai kylälle

Luonnonmukaisen viljelyn valinneet viljelijät ovat hajallaan siellä täällä. Missään ei toistaiseksi ole kylää, jossa useampi viljelijä olisi valinnut luomulinjan. Haastatteluaineistosta käy ilmi että viljelijät olisivat hyvin halukkaita monipuoliseen yhteistyöhön. Kuitenkin tilanteessa, jossa muut viljelevät tavanomaisilla kemiallisilla menetelmillä, yhteistyötä on vaikea järjestää. Tällainen yhteistyö koituisi kuitenkin kaikkien eduksi, oli kysymyksessä sitten yksi kylä tai riittävän lähellä toisiaan asuva viljelijä-rengas.

Mikäli jollakin kylällä esimerkiksi 5 viljelijää valitsisi luonnonmukaisen viljelytavan, niin erilaisissa työtä vaativissa toimissa, kuten kompostointi yhteistyö voisi tuoda työmäärän ja kustannusten säästöä. Samoin esimerkiksi lisäravinteiden ostossa yhteistyö säästäisi kustannuksia. Laitehankinnoissa, samalla tavalla kuin tavanomaisen viljelyn puolella, olisi vielä paljon yhteistyön kehittämistarvetta. Kaikkien tilojen ei myöskään tarvitsisi olla karjatiloja, mikäli lannan käytössä voitaisiin tehdä yhteistyötä. Silloin

täytyisi pystyä suunnittelemaan monen tilan toimintaa etukäteen yhteisesti. Samoin erilaiset luomutuotantoon liittyvät määräykset pitäisi olla sovellettavissa tilaa suuremmalle alueelle ja erilaisiin tarpeisiin.

Mikäli jollakin alueella päästäisiin tuotannossa yhteistyöhön, niin sama yhteistyö voisi jatkua myös tuotteiden jalostuksessa. Tällöin avautuisi uusia mahdollisuuksia tuotteiden markkinoinnissa ja tuotekehittämissä. Kylä voisi esimerkiksi asettaa tavoitteekseen yhteisen tuotteen löytämisen. Se voisi olla jokin jaloste, johon kaikki muut tuottaisivat raaka-ainetta ja yksi tiloista erikoistuisi jalostukseen. Kylän muuttuminen luomukyläksi jo sinällään helpottaisi markkinointia ja esimerkiksi monipuolinen tuoretuotevalikoima ja kontaktit ruokapiirien kautta kuluttajiin onnistuisivat helpommin, mikäli yhdeltä kylältä saisi useata tuotetta. Koska luonnonmukaisuuteen liittyy luonnostaan energiankulutuksen välttäminen, niin tällainen luomukylä kykenisi huolehtimaan helpommin monien tuotteiden yhteiskuljetuksen keskuksiin.

(Kylä tulee tässä tekstin osassa ymmärtää nimityksenä sellaisesta alueesta, jonka sisällä esimerkiksi kompostin kuljetus on taloudellisesti mielekäästä ja kokona yksikköä, joka toimisi hyvin esim. koneyhteistyössä.)

Kylän mahdollisuudet yhteistyöhön saattavat olla "jalat maassa" -ihmisten mielestä utopiaa. Tämä yhteistyö avaisi kuitenkin loputtomat mahdollisuudet helpottaa työtä ja terävöittää markkinointia.

Ruoan tuottamisen ja sen jalostamisen ja markkinoinnin lisäksi on olemassa muitakin töitä, joissa virinnyt yhteistyö – talkoohenki – toisi taloudellista etua maatilaa suuremmalle yksikölle. Eräs esimerkki on puun hyödyntäminen energiana.

- A.a Viljelijä, jonka metsä pitäisi kunnostaa, ei omista kunnan raivaus- ja kuljetusvälineistöä.a
- B.a Se, jolla on kalustoa, ei tarvitse lisää polttopuuta.
- C.a Kylällä on yksi tai useampia perheitä, joille edullinen polttopuu kelpaisi,a mutta heillä ei ole itsellä metsää, eikä kalustoa.a
- D.a Neljännellä osatekijällä olisi tietoa ja kontaktit hankkia tarpeellinen määrä talkooväkeä, jotta puuprojektista tulisi lyhyt ja tehokas.a

E.a Mahdollisesti tarvitaan vielä kolmas henkilö, joka osaa laskea koko hommana niin että kaikki tuntevat saavansa jotakin, sillä kylän kokonaistaloudena kannalta tällainen yhteistyö on kannattavaa.a

Luonnonmukainen viljely ei ole mikään taikasana kylän tulevaisuudelle. Täsmälleen samat yhteistyökuviot ovat mahdollisia tietenkin mille kylälle tahansa. On kuitenkin olemassa muutamia tekijöitä, joiden perusteella luonnonmukaista viljelyä voisi pitää laukaisevana tekijänä yhteistyölle maaseudulla:

- 1.a Voimakkaampi sitoutuminen juuri siihen maahan ja maaperään, jota viljelee.a
- 2.a Pyrkimys suurempaan omavaraisuuteen, joka on helpommin kohotettavissa tilaa suuremmassa yksikössä.a
- 3.a Luonnonmukaisessa viljelyssä on useita työvaiheita, jossa yhteistyötä koneiden käytössä (kompostointi) sekä talkootyö ovat tärkeitä (rikkakasvien torjunta vihannesmaalta). Esimerkiksi hyvinhoidettua katettu, suljetulla vedenkierrolla varustettu yhteinen kompostointialusta säästäisi työn lisäksi ympäristöä ja vähentäisi ravinnehävikkiä.a
- 4.a Jalostusasteen nosto on "tavoitteena" luomussa. Tämä sisältyy periaatteeseen, jossa elintarvikkeen matkaa tuottajalta kuluttajalle pyritään lyhentämään. Samalla säästyy energiaa ja enemmän työtä jää itse tuottajalle.a

10.4. Alueelle

Samalla tavalla kuin jokin kylä voisi harjoittaa yhteistyötä ja keskittyä esimerkiksi yhteen tuotteeseen, voisi jokin yhtenäinen kylää suurempi alue etsiä uusia vaihtoehtoja luonnonmukaisen viljelyn tarjoamista mahdollisuuksista.

Samantyyppisten tuotteiden kehittäminen ja yhteisesiintyminen markkinoinnissa voisivat olla tällaisia alueellisia mahdollisuuksia. Maaseutumatkailu tarvitsee tuekseen erilaista kiinnostavaa oheispalvelua. Terveellinen puhdas ruoka kiinnostaa päivä päivältä enemmän kuluttajia. Samoin ruoan alkuperä halutaan usein selvittää ja maaseutumatkailussa nämä asiat voidaan yhdistää. Maaseutumatkailu on tässä syytä

laajana ilmiönä, joka sisältää esimerkiksi pitkäaikaisen oleskelun maaseudulla tai kakkosasunnon hankkimisen maaseudulta. Monelle saattaa olla parempi vaihtoehto hankkia helppoja ruokia lähimaatalon pakastimesta kuin tuoda niitä einestehtaan bulkkituotteina kaupungista. Jotta tieto tällaisista palveluista tavoittaisi kuluttajan, niin siihen tarvitaan jonkinlaista alueellista yhteistyötä. Esimerkiksi verkostoituminen yrittäjä- tai toimintarenkaisiksi voisi yhdistää pienten yrittäjien voimavaroja, koska yksittäisellä ruokapalvelun harjoittajalla ei ole varaa mainostamiseen. Tällainen verkosto helpottaisi myös kuluttajaa; ottaessaan yhteyttä esimerkiksi yhteen jonkin alueen renkaan osaseen, niin se rengas etsii hänelle parhaiten sopivan palvelun siihen tilanteeseen.

10.5. Suomelle

Tässä on syytä selvittää, mitä tarkoitan puhuessani luonnonmukaisen viljelyn merkityksestä Suomelle. Mielestäni voidaan erottaa kaksi asiaa. **A.** Luonnonmukaisen viljelyn merkitys suomalaisen maaseudun ja maiseman, luonnon säilymiselle ja toisaalta **B.** Suomen ulkomaankauppalle.

Molemmat ovat kytkennässä toisiinsa, mutta vaativat käsittelyä erillään. Edellisissä kappaleissa käsittelin luonnonmukaisen viljelyn antamia mahdollisuuksia maatilalle, kylälle sekä hieman suuremmalle alueelle, joita voivat olla erilaiset kuntayhtymät tai tulevaisuuden suurkunnat. Käsittelin maaseutua maalla asuvan ihmisen näkökulmasta. Omatoiminen ja omavarainen maaseudun asukas voisi olla paitsi itselleen, myös Suomelle paras vaihtoehto. Verorahoja tällainen liika omavaraisuus ei välttämättä toisi, jos ei kuluttaisikaan. Ajatelkaamme yksinkertaistetusti, että kaikki edellä kirjoitettu ei hyödytä sellaisen olemassaoloa, jota me kutsumme Suomen valtioksi. Luonnonmukaisella viljelyllä voitaisiin kuitenkin Suomen alueella olevaa maaseutua, sen maisemaa ja luontoa säilyttää sellaisena kuin se nyt on.

Suomi puhtaiden tuotteiden tuottajana Euroopassa

Lukuisissa puheenvuoroissa on käsitelty Suomen mahdollisuuksia profiloitua puhtaiden elintarvikkeiden tuottajana. Jotkut näkevät jopa Suomen merkittävänä nettoviejä-

nä tulevaisuudessa. Tähän liittyy kuitenkin monia epävarmuustekijöitä ja lisäksi eettisen periaatteen vastaisia ilmiöitä.

Eräässä kyselyssä oli saksalaisilta kuluttajilta tiedusteltu näkemyksiä ruoan puhtaudesta ja lähes säännönmukaisesti saksalaiset pitivät oman maan tuotteita puhtaampina kuin esimerkiksi ranskalaisten. Kun tiedetään että biodynaaminen viljely ja muutkin luonnonmukaisiin menetelmiin tukeutuvat viljelymenetelmät ovat Keski-Euroopasta kotoisin, on vaikea kuvitella suurempaa kysyntää ulkomaisille luomutuotteille esimerkiksi Saksassa. **Ainoa laajempi vientinäykymä aukeaisi kasvihuoneilmiön tai laajan saastumisen kautta.** Kasvihuoneilmiön oletetaan kuivattavan nykyisiä Etelä-Euroopan viljavia alueita. Jokin voimakas muutos saattaa luonnollisesti tuhota laajoja alueita voimakkaasti viljellyllä aleella Keski-Euroopassa, mutta lienee epäilyttävää toivoa tällaista.

Luonnonmukaisen viljelyn eräisiin peruseriaatteisiin kuuluu työskentely luonnon ehdoilla eikä sitä vastaan. Luonnon oman tuottokyvyn ylläpitäminen ovat myöskin eräitä peruseriaatteita. Tähän liittyy luonnollisena tavoitteena uusiutumattomien luonnonvarojen mahdollisimman säästeliäs käyttö. Tämän tavoitteen kanssa on ristiriidassa ajatus laajamittaisesta ruuan viemisestä Keski-Eurooppaan. Uusiutumattomista luonnonvaroista tärkein on öljy, ja sen kulutus kasvaa liikkumisen kasvaessa.

Mikäli Suomen maatalous muuttuisi luonnonmukaiselle pohjalle, niin silloin olisi oletettavissa pudotusta kokonaistuotantoon, jolloin maataloustuotteista ei riittäisi vientiin merkittäviä määriä. Mikäli Suomi pystyisi viemään laajamittaisesti luonnonmukaisesti viljeltyjä tuotteita Eurooppaan, niin silloin täytyisi lopun pinta-alan olla tehokkaassa kemiallisessa tuotannossa tai maahamme pitäisi tuoda halpoja tehotuotteita kansan ostettavaksi. Tämä olisi luonnonmukaisen viljelyn periaatteiden vastaista.

Kaiken kaikkiaan Luonnonmukainen maataloustuotteita vievä Suomi on mahdoton yhtälö!

Euroopan valloitusta tärkeämpi tavoite ja täysin mahdollinen sellainen on kotimaisen kuluttajan luottamuksen voittaminen. Tämä tapahtuisi laajamittaisella suunnanmuutoksella, jossa panoksia pienentämällä lähdetäisiin ensin poistamaan ylituotantoa ja siinä vanavedessä myös maatalouden aiheuttamaa hajakuormitusta. Tässä ei ole syytä mennä laskelmiin, jotka todistavat Suomen mahdollisuuksia siirtyä

maataloustuotannossa kokonaan luomulinjalle. Näitä laskelmia tukevat kuitenkin monet luonnonmukaiseen viljelyyn menestyksellisesti siirtyneet viljelijät, joiden satotaso on tuotteesta riippuen pudonnut 70–90 prosenttiin aikaisemmasta. Useissa tapauksissa maaperän saavutettua luonnollisen tuottavuuden, satotaso on asettunut 80–90 %:n tienoille. Vaikka keinolannoitteista esimerkiksi täysin luovuttaisiin, niin ei se estä esimerkiksi niiden käyttöönottoa tarpeen vaatiessa. Pitkällä tähtäimellä Suomella ei ole mitään estettä siirtää koko maataloustuotanto luomupohjalle. (Esim. Schepel, Helsingin Sanomat 6.11.1990).

Eräänä ratkaisuna suomalaisen maaseudun nykyisen asutuksen säilymiselle tarjotaan uusia elinkeinoja; matkailua tms. Tämä on monien mielestä väistämättä edessä, kun Suomeen EY –jäsenyyden myötä alkaa virrata halpoja elintarvikkeita. Vaikka tällainen maaseudun uusien elinkeinojen kehittäminen saattaa joillakin alueilla olla luontevaa ja toivottua kehitystä, niin tähän liittyy eräänlaista toiveajattelun ja harhautuksen piirteitä. Etätyöskentely ei ole onnistunut odotetulla tavalla ja Suomen mahdollisuudet kalastaa isoja turistimääriä ovat huonot ja alueellisesti vain osaa maata koskettavat. **Mikäli maaseudun perustoiminta eli ruuan tuottaminen vähenee, niin silloin saattaa kaupunkilaisen mielenkiinto maaseutua kohtaa sammua lopullisesti.** Pieniä uuden teknologian innovaatiokeskuksia syntyy, mutta ei maaseudun haja-asutusalueelle.

Luonnonmukaisen viljelyn periaatteisiin kuuluvan energian käytön vähentämisen vastaista on esimerkiksi päivittäinen työmatkaliikenne maaseudulta kaupunkiin.

10.6. Ihmiskunnalle

Enemmän kuin Suomen maataloudelle, niin maapallon ravinnontuotannolle on vääjäämätöntä siirtyminen luonnonmukaisiin menetelmiin, mikäli ravinnontuotannossa olevat pinta-alat yritetään edes pääpiirteissään säilyttää. Kuivilla ja kuumilla alueilla sekä aluella, joilla tulee myös runsaita sateita, "tehoviljely" on omalta osaltaan kiihdyttänyt eroosio-ongelmia. Orgaanisen aineksen palauttaminen ja lisääminen maaperään on ainoa kestävä ratkaisu eroosio-ongelmiin.

11. Avauksia ympäristöeettiseen jatkotyöhön – vapautuksen ekologiaa etsimässä

Ehkä suurimpia ympäristönsuojeluun liittyviä bestsellereitä ovat viime vuosina olleet erilaiset ekologisen kuluttamisen oppaat. Ihmiset ovat pyrkineet etsimään omasta elämästään tilanteita, joissa he voivat toimimalla ottaa kantaa ja reagoida ympäristötoimiin. Tavallinen kansalainen joutuu kuitenkin toimimaan kulutukseen ja taloudelliseen kasvuun perustuvan idean ylläpitämässä maailmassa. Murtautuminen kehästä ulos on sangen vaikeaa ja usein mahdotonta. Siksipä tällaisten oppaiden vaikutus voi olla myös ihmisen henkistä hyvinvointia haittaavaa. Syyllistäminen ja varsinkin itsensä syyllistäminen ovat yleisiä reagoititapoja. Huomatessaan koko muun yhteiskunnan kulkevan iloisesti omia kulutuksen latujaan, saattaa kulutuksesta luopuja turhautua ja menettää "uskonsa" koko asiaan. Tämä on mitä todennäköisintä siinä tapauksessa jolloin yksilö on ottanut ulkoa tämän kuluttamisesta kieltäytymisen, tehnyt henkilökohtaisia uhrauksia vailla omakohtaista pohdintaa ja omaa etua.

Omalla edulla on tässä ymmärrettävä sellaista henkilökohtaista hyötyä, jonka asianomainen saa vaikka teko sinänsä näyttäisikin pyyteettömältä "luonnonsuojelulta". Tässä saavutetaan mielenkiintoisen hengen ja aineen mitalinkääntelyyn tai miksi sitä kukin haluaa kutsua.

Ensin henki, sitten aine.

Ensimmäisen (mitalinpuoliskon) mukaan toiminnan pohjana tulee olla tai on ymmärrys, syvällinen usko tai oikea luontokäsitys tms. Eli filosofisesti ensin on idea ja sen avulla ihminen pystyy sovittamaan tekonsa näihin raameihin. Luonnonmukainen viljely on tämän luontokäsityksen lihaksitulemistä. Mikä on oikein tai väärin on johdettavissa tästä periaatteesta.

Ensin aine, sitten henki.

Toinen mitalin puoli on strateginen ajattelutapa. Jotta ihminen ajautuisi tällaisten perimmäisten kysymysten äärelle ja muokkaisi omaa käsitystään luonnosta ja hyvästä

elämästä, niin hänellä täytyy olla kokemuksia tämän uuden asennoitumisen autuudesta käytännössä. Esimerkiksi luopuminen keinolannoitteista ja myrkyistä ei ole vain luopumista, vaan ihminen voi työmäärän lisääntyessä saada jotain omaa etuakin. Se etu voi olla vaikka:

"– Se huolettomuus, joka tuosta kuvasta tuli mielehen. Hernettä on viljan seas. Lapset saa syksykesällä kahlata ja syödä herneenpalkoja. Se huolettomuus, että tietää, ettei sinne ole kemikaaleja laitettu. Se on turvallista antaa lasten siellä samoilla ja kerätä taskut täyteen herneitä." (H 13)

Kutsun väärinymmärretyksi helppoudeksi sellaista helppoa elämää, jossa erilaisilla koneilla, laitteilla ja kemikaaleilla saadaan isot sadot aikaan ja sitten voidaan ostaa ja pitää kunnossa laitteita, jotta elämä olisi "helpompaa". Samalla ollaan kuitenkin monella narulla sidottu pankkeihin ja siihen tuotannon tasoon joka on saavutettu, jotta lainat tulisivat hoidetuksi. Tämä väärinymmärryksen korjaantuminen on tapahtunut tai on tavoitteena luomuviljelyyn siirtyneiden (=pioneerit ja kokeilijat) kohdalla. **Heille elämän helppous (vapaus) ei ole työmäärän vähyys vaan oman toiminnan varmuus, omavaraisuus ja jonkinlainen turvallisuus.**

Luonnonmukainen viljely on erään ammattikunnan mahdollisuus murtaa kulutuksen ja kasvattamisen kehä omassa työssään. Kuinka suurelle osalle luonnonmukaisen viljelyn harjoittajista asia on näin? Tätä kysymystä tässä on pyritty ja pyritään syventämään. Samalla lähdetään tulevissa töissä etsimään vastauksia kysymykseen; olisiko muissa ammateissa samoja mahdollisuuksia? Siis muuttaa toimintaa luontoystävällisempään, vähemmän kuluttavaan suuntaan silti ansaiten tarpeellisen elantonsa tästä toiminnasta.

KIRJALLISUUS

Tässä luettelossa olen maininnut sellaisia teoksia ja artikkeleita, jotka ovat osaltaan vaikuttaneet työn kulkuun ja johtopäätösten muovautumiseen tai sitten johtavat lukijaa luonnonmukaista viljelyä koskevien asioiden äärelle. Mukana on eettistä tarkastelua sekä maatalouspoliittista ja maaseutupoliittista tekstiä.

Koska työ pohjautuu kuitenkin vahvasti 34 viljelijän haastatteluun ja maailmaa katsellaan heidän haastattelujen avaamasta näkökulmasta, niin suoria lainauksia en ole käyttänyt.

Aakkula, Jyrki, Yhteinen valinta maatalouspolitiikassa. MTTK:164, Helsinki 1991.

Andersson, Marianne & Wivstad, Maria (1986). Alternativ odling i Sverige. Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala.

Ekoviljelystä monen pientilan pelastus Yhdysvalloissa. Artikkelij; Oma Maa No 43/1986.

Fischer R. (1980). Das selbstbild von biologisch wirtschaftenden Bauern. Diss ETH Zurich.

Granstedt, Arthur (1984) Biologinen maanviljely kannattavaa kaikille. Demeter (1): 6-7. (s.a.)a

Gunther, Folke (1991). Ecologically sustainable settlements. Esitelmä Uppsala 30.5.1991.

Haila, Yrjö (1990). Vihreään aikaan – ihmisen ekologiaa etsimässä, Tutkijaliitto.

Heinonen, Sampsa (1989). Luonnonmukaisesti viljeltyjen raaka-aineiden ja jalosteiden kohtelu eri maiden lainsäädännössä ja kaupassa. Yleisosa I

Hill, Stuart B. (1981) *A Global Food and Agriculture Policy for Western Countries. International Conference Towards a Global Approach to Food and Agriculture – Theoretical Bases and Economic Realities.* Paris Nov/1981.

Hill, Stuart B. (1981) Sustainable human development, Driving and restraining forces in the foodsystem. *Regional Priorities* 1(2): 2–6 Oct./1986

Hill, Stuart B. (1991) *Toward alternative agriculture.* Moniste ja esitelmä Uppsala 1991.

Hill, Stuart B. *Ecological and Psychological Prerequisites for the Establishment of Sustainable Prairie Communities.* *Alternative Futures for Prairie Agricultural Communities,* Faculty of Extension, University of Alberta.

Hill, Stuart B. (1978). *Ecology, Ethics and Feelings* Pp. 593–607 in *The Re-Evaluation of Existing Values and the Search for Absolute Values.* Seventh International Conference on the Unity of the Sciences, New York.

Hill, Stuart B. (1981). *Ecology (Applied to Agriculture)* Moniste; Reprinted from *Food From Land 1981 Agriculture Canada,* Ottawa Publication No 5129.

Hyvä elämä ja maaseudun elinvoimaisuus. Jyväskylän yliopisto, Keski-Suomen taloudellinen tutkimuskeskus. 100/1989.

Isokääntä, Outi (1990). Ylituotanto ja alituotanto, *Omavarainen Maatalous* 6/90.

Kestävä kehitys ja Suomi

Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Vapok 1990.

Kotisalo, Yrjö – Heikki Rissanen – Juhani Tauriainen (1992). *Luonnonmukaisesti tuotettujen elintarvikkeiden tuotanto ja markkinointi.* Pellervo-Seuran markkinatutkimuslaitos. Helsinki.

Kuhmonen, Tuomas. *EY-jäsenyyden vaikutuksista EFTA-maiden maataloudelle.* Pellervon Taloudellinen Tutkimuslaitos No 95.

Kuisma, Juha (1991). Talonpojan etiikka – essee seminaarissa ; maaseutu Euroopan kulttuurivoluutiassa.

Köppä, Tapani (1989). Puheenvuoroja maaseudusta Helsingin yliopisto Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli

Kärki, Kalle (1991) Tuotannon rakenne luonnonmukaisen sopimuksen tiloilla. Raportteja ja artikkeleita No 7, Helsingin yliopisto Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.

Lang, Markku – Jukka Nieminen (1989). Luomuviljelyn aloittamisen motiivit ja ongelmat, projektityö. Mustiala.

Leinonen, Petri (1988). Tanskalaistutkijat laskivat – Koko maatalous luonnonmukaiseksi. Omavarainen maatalous 1/88.

Luostarinen, Matti (1992). Agropolis–strategia. Suomalaisen maaseudun toimintastrategioista yhdyntävässä Euroopassa. Maatalouden taloudellinen tutkimuskeskus.

Luonnonmukaisen elintarviketalouden kehittäminen. Maa- ja metsätalousministeriö, Komiteamietintö 1991:9.

Maaseudun muuttuva kuva (1991). Helsingin yliopisto, maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. Julkaisuja 17.

Mannermaa, Mika Evolutionaarinen tulevaisuudentutkimus. Tulevaisuudentutkimuksen seura, Helsinki 1992.

Mannermaa, Mika (1992). Kaaos ja kehitys. Tiedepolitiikka 1/92.

Mela, Timo (1988). Luonnonmukainen peltoviljely Suomessa. Helsingin yliopisto, Kasvinviljelytieteen laitos, julkaisuja N:o 16. Helsinki.

Mäki, Matti. Tulevaisuuden kylä. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki. Raportteja ja artikkeleita 10.

Mäkinen, Riitta-Leena (1989). Luonnonmukaisesti viljeltyjen raaka-aineiden ja jalosteiden kohtelu Belgian, Ranskan, Ison-Britannian ja Euroopan yhteisön lainsäädännössä ja kaupassa. Helsinki.

Mäkinen, Riitta-Leena (1989). Emäntä luonnonmukaisesti viljellyllä tilalla. Artikkelit Omavaranen Maatalous 6/89, jossa pohjana pääasiassa teos: Birntaler, Julia - Michaella Hagen (1989). Frauen in alternativ bewirtschafteten landwirtschaftlichen Betrieben. Eine qualitative untersuchung. ASG-Kleine Reiche Nr 37. Göttingen.

Nieminen Ari (1989). Modernin yhteiskunnan kriisi ja uudet sosiaaliset liikkeet. Länsi-Berliiniläisestä luontaistuotekaupasta. Maa- ja metsätalousministeriö/Elintarviketutkimusprojekti 4.5.6.1./6.

Nikkilä, Marita (1991). Luonnonmukaisesti tuotetut elintarvikkeet. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 13. Helsinki.

Nitsch, Ulrich (1988). Bönderna och deras uppgifter i framtiden. Småskriftserien nr 1, Sveriges Lantbruksuniversitet, Uppsala.

Nitsch, Ulrich (1985). Sårbara värden. Bönderna och det rationella jordbruket. Monistete. Ur Fataburen, Nordiska Museets Årsbok.

Nitsch, Ulrich (1991). Bonden förblir oundgänglig. Julkaisematon esitelmä Uppsalassa Touko/1991.

Nurmi, Satu (1990) Länsi-Euroopan taloudellinen yhdistymiskehitys ja ympäristönsuojelu. Helsinki Ympäristöministeriö.

Ollila, Petri (1991). Maatalouden kustannusten alentamismahdollisuudet. Työryhmämuistio, Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.

Pihlaja, Ritva (1990). Luonnonmukaista viljelyä koskevat sopimukset vuonna 1990. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Seinäjoki.

Sallinen, Tellervo (1992) Viljelijöiden ja neuvojen näkemyksiä maataloudesta. MTTL Tiedonantoja 184/1992

Sallinen, Tellervo (1992) Viljelijöiden ja neuvojen näkemyksiä maataloudesta. MTTL Tiedonantoja 184/1992

Savia, Elena (1992). Euroopan yhteisön maatalouspolitiikka ja valtion tuet. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos 12/1992.

Schepel, Ilmari (6.11.1990) Suomi voisi siirtyä heti luomuviljelyyn. Helsingin Sanomat

Seuri, Pentti (2.4.1992). Tehomaatalousko tehotonta – Uhraukset tuotantopanoksiin eivät ole tuottaneet tulosta. Maaseudun Tulevaisuus.

Sumelius, John (1991). Laajaperäisen viljelyn keinot ja mahdollisuudet Suomessa (luonnos). Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos.

Tykkyläinen, Markku (toim.) Maaseudun kehityksen suuntaviivoja (ilmasto+maatalous, maatilamatkailu) Joensuun yliopisto 22/1991.

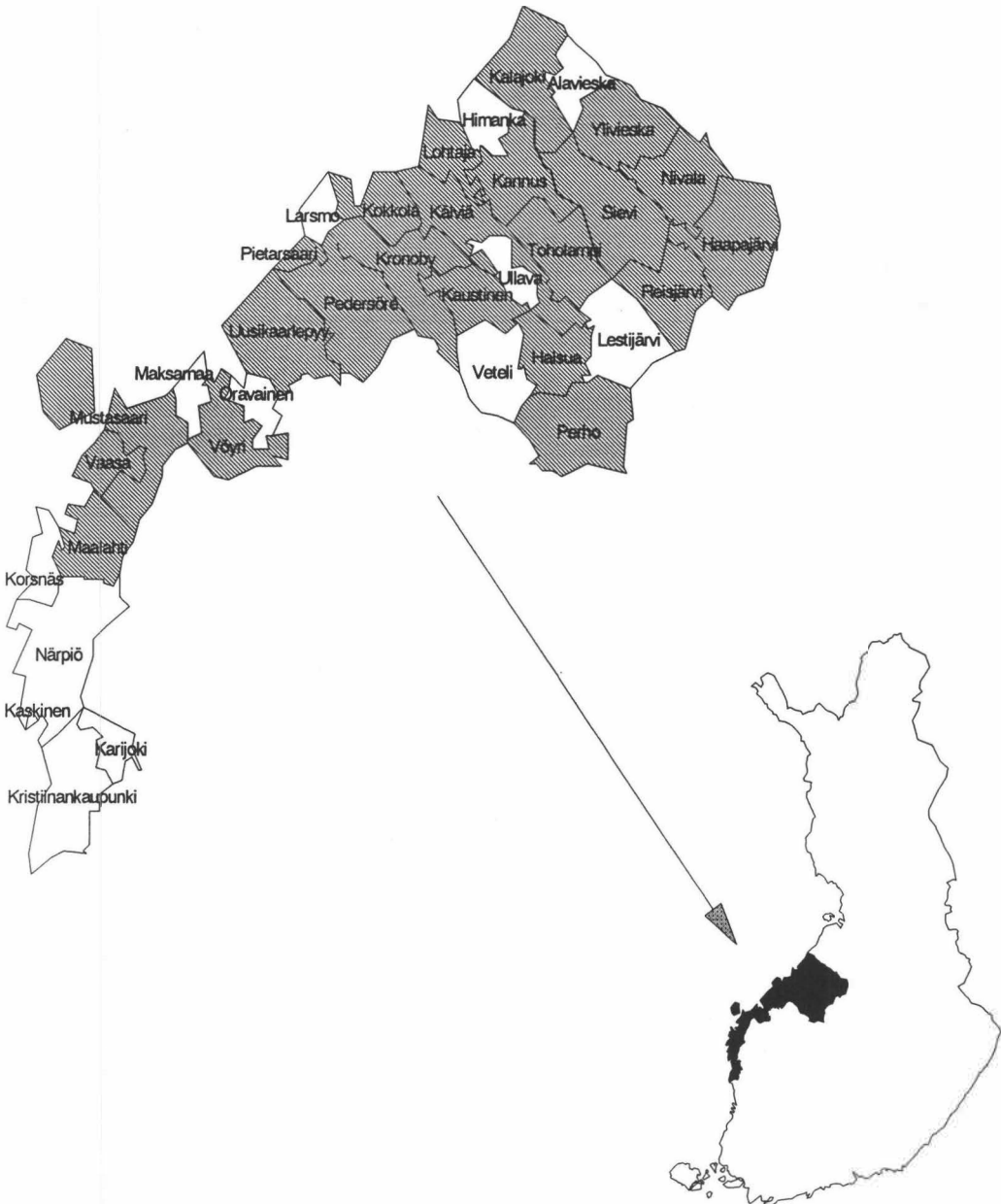
Vainio-Mattila, Birgitta (1990). Ympäristönäkökohdat maatalouspolitiikassa. Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, tiedonantoja 160. Helsinki.

Vinberg, Johanna (1991) Euroopan yhteisön näkökulma maaseudun kehittämisspolitiikassa. Ylä-Savon Instituutti, Sonkajärvi.

Väisänen, Jaana (1987). Optimistisuus ja luonnonläheisyys luonnonmukaisen viljelijän ominaispiirteet. Omavarainen Maatalous 1/87.

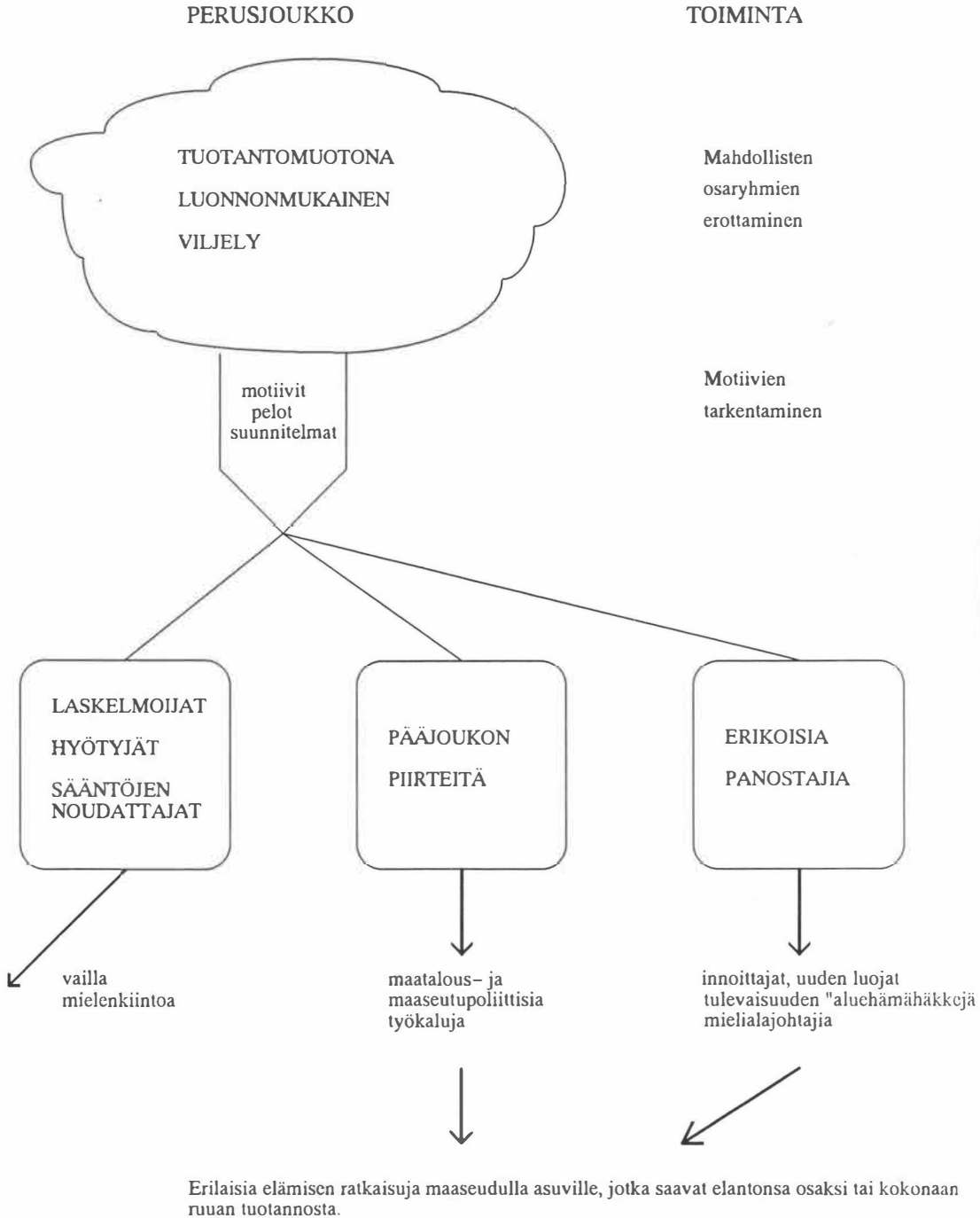

Liite 1.
 TUTKIMUKSESSA HAASTATELTUIEN VIJELIJÖIDEN ASUINKUNNAT
 KESKI-POHJANMAALLA JA RUOTSINKIELISELLÄ POHJANMAALLA

Liite 2.

Luonnonmukaiseen viljelyyn siirtyneiden viljelijöiden seulonta, eli olennaisen suodattuminen tutkimusprosessin aikana

Liite 3.
LUOMUVILJELIJÖIDEN MOTIIVIEN PAINOPISTEET

MOTIIVI	PIONEERIT 1960-80 -luku			KOKEILIJAT 1980-90 -luku			UUDET SOPIMUKSEN- TEKIJÄT		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
Ympäristönsuojelu	2	1	2	4	4	4	5	5	2
Terveys	2	1	1	4	4	2	3	3	2
Talous	0	0	2	2	4	2	5	5	4
Etiikka	1	1	0	1	0	0	0	2	0
Elämäntapa	0	2	0	0	1	2	1	0	0
Ammatillinen	0	0	0	2	1	0	1	0	0
Ylituotanto	0	0	0	0	0	1	1	0	3

- I Niiden haastateltujen lkm, joilla tämä ensisijainen motiivi
 II -"- , joilla tämä toissijainen motiivi
 III -"- , joilla havaittava kolmas motiivi

- Motiivilla keskeinen merkitys luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymisessä
 Motiivilla tärkeä merkitys luonnonmukaiseen viljelyyn siirtymisessä
 Motiivilla vaikutusta päätöksentekoon

TEEMAHAASTATTELU

LUONNONMUKAISESTI VILJELEVÄT KESKI-POHJANMAALLA JA RUOTSIN-
KIELISELLÄ ETELÄPOHJANMAALLA

I TAUSTATIETOJA

Viljelijän nimi

Tilan osoite

Puhelin

Tuotantosuunta(Produktionsriktning, -tendens)

Viljelyvuodet

Luomumyyntioikeus(säljningsrätt)

Tilan(lantgård, jordegendom) koko

ha metsä viljelty kesanto vuokra laidun muu

Toimisuus (pää/sivu) ajankäyttö(tavoite) tulot(yli puolet, -
pääasiallinen) användning tid/lön eller inkomster

Pääammatti (tarkka)huvudyrke

Koulutus, utbildning

Koulutus viljelijän ammattiin

Ikä, ålder

Perhesuhteet, familjeförhållanden

Aviopuolison ammatti, makes yrke

Aviopuolison työpaikka, arbetsplats

II LUOMUVILJELIJÄN AMMATILLISEEN HISTORIAAN LIITTYVIÄ TIETOJA

1. HISTORIA TAVANMUKAISEN VILJELYN PARISSA

utbyta, skilja

föregående, förra

2. MIKÄLI VAIHDOITTE AMMATTIA, NIIN OLIKO EDELLISESSÄ AMMATISSA JOTAKIN, JOKA EDESAUTTOI PÄÄTÖKSENTEKOA.

främja, förhjälp

arvlantgård köpt uthyrt

3. ONKO TILANNE PERINTÖTILA, OSTETTU, VUOKRATTU

4. HENKILÖHISTORIA

III HISTORIA

VILJELYYN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

1.a MITEN KATSOTTE ONNISTUNEENNE LUONNONMUKSISESSA VILJELYSSÄÄ
Yllättäviä menestyksiä tai odottamattomia vaikeuksia?
överraskande, framgånger

A.a Viljelytekniikka (panoshankinnat, insats)a

B.a Sadot, skörd, utbyte, vinst

C.a Talous, ekonomia

D.a Byrokratiaa

E.a Tuotteiden markkinointi, produkt, markeringa
teollisuus, industri kuluttajat, konsumenter vähit-
täiskaupat tukut, partihandel
osuustoiminnalliset, kooperativa yritykset (Valio ym)

2.a Miten olette saanut apua toimintaanne, a

- maatalouden neuvontajärjestöiltä, rådgivande

- valtion viranomaisilta (maatalouspiirit) statens
myndigheter

- tuottajajärjestöiltä

- tukkuliikkeiltä, vähittäiskaupalta

- jalostajiltaan

- kuluttajiltaan

- muilta viljelijöiltä

3.a Ympäristön (kylän) suhtautuminen, omgivning, byn osv. a

IV NYKYTILANNE JA TULEVAISUUDEN SUUNNITELMAT

1. MITEN TULETTE KEHITTÄMÄÄN TILANNE TOIMINTAA TULEVAISUUDESSA

- tuotantosuunta

- peltopinta-ala

- päätoimisuus

- jatkojalostus

- markkinointi :

teollisuus

vähittäiskappa

tukku

kuluttajat

2. MINKÄLAISIA TOIVEITA TEILLÄ ON

- neuvojiin

- keskusjärjestöihin

- jalostajiin

- markkinoijiin tukkuihin

- kuluttajiin.

- muihin viljelijöihin

V MOTIIVIT ELI MIKSI RYHDYITTE LUONNONMUKAISEKSI VILJELIJÄKSI

1. Mikä oli pääasiallisin motiivi;

- eettiset tai ideologiset sekä humanitääriset (eläin-suojelu)
- uskonnolliset
- terveydelliset
- ekologiset
- puhdas kokeilunhalu
- kokonaisvaltainen elämänmuutos

VI KESKUSTELUNAIHEITA MAASEUDUN UHKAKUVISTA (ei varsinaisina kysymyksinä esille vaan muun pohdinnan ohessa viljelijän vaikutelmia aiheesta)

1. KAUPAN VAPAUTUMINEN EUROOPASSA

2. YLITUOTANNON SUPISTAMINEN

3. MAATALOUDEN YMPÄRISTÖHAITTOJEN VÄHENTÄMINEN

4. MAASEUDUN TULEVAISUUS

5. RUUAN HINTA